

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomikoulutus

2018

Jenny Äijälä

IKÄIHMISTEN KANSALAISSRAATI

– Tapaustutkimus Turun Seudun Vanhustuki ry:n
kansalaisraadista

Jenny Äijälä

IKÄIHMISTEN KANSALAISRAATI

- Tapaustutkimus Turun Seudun Vanhustuki ry:n kansalaisraadista

Turun Seudun Vanhustuki ry järjesti ikäihmisten kansalaisraadin syyskuussa 2017. Raatilaisiksi etsittiin yli 70-vuotiaita turkulaisia. Ikäihmisten kansalaisraadin teemoina olivat yksinäisyys, asuminen ja palvelut. Raati työskenteli intensiivisesti yhden arkiviikon. Raadin lopputulemana esiteltiin ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuma, jossa summattiin asiat, joita raatilaisten mielestä tulisi painottaa ja parantaa Turussa ikääntyneiden asioita käsiteltäessä. Raativiikon jälkeen julkilausumaa levitettiin eri medioissa ja vanhustyön kentällä Turussa. Julkilausuman julkaisun jälkeen sen vaikutuksia seurattiin vuoden ajan. Turun Seudun Vanhustuki työskenteli aktiivisesti ja monin eri keinoin julkilausumassa esitettyjen teemojen edistämiseksi. Samalla seurattiin myös julkilausumaan liittyviä toimia Turun kaupungissa.

Kansalaisraati on työmenetelmä, joka on luotu Amerikan Yhdysvalloissa 1970-luvulla. Suomessa kansalaisraati on suhteellisen uusi työmenetelmä. Kansalaisraati perustuu deliberatiiviseen demokratiaan ja sen tarkoitus on täydentää edustuksellista demokratiaa tuomalla esiin kansalaisten mielipiteitä ja ratkaisuehdotuksia vaikeisiin ja monisyisiin ongelmiin, jotka koskettavat ihmisten jokapäiväistä elämää. Kansalaisraadin jäsenet toimivat oman arkinsa asiantuntijoina. Kansalaisraati valitaan niin, että se edustaa monipuolisesti kyseessä olevaa kansanosaa, tässä tapauksessa ikääntyneitä turkulaisia.

Ikäihmisten kansalaisraati vaikutti Vanhustuen toimintaan antamalla tietoa ikääntyneiden tarpeista. Saadun tiedon pohjalta Vanhustuki järjesti tapahtumia ja tilaisuuksia, joissa käsiteltiin huolten kohteena olevia aiheita. Yhdistys lisäsi ja monipuolisti tiedotustaan sekä ikääntyneille että muille vanhustoimijoille. Yhdistys myös tarkensi ja hioi käytäntöjä, jotka yhtenäistävät yhdistyksen toimintamuotoja ja osaltaan ehkäisevät yksinäisyyttä. Vanhustuki julkaisi myös useita artikkeleita, jotka pitivät ikääntyneiden asioita julkisessa keskustelussa. Ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuma on huomioitu myös Turun kaupungin toimesta, jonka seurauksena julkisessa liikenteessä aloitettiin rollaattorin käyttäjille maksuttoman kulkemisen kokeilu.

ASIASANAT:

Ikääntyneet, ikäihmiset, vanhukset, kansalaisraati, deliberatiivinen demokratia.

Jenny Äijälä

CITIZEN JURY FOR ELDERLY PEOPLE

- - case study about Turun Seudun Vanhustuki ry citizen jury

This thesis is written for Turun Seudun Vanhustuki ry association on their request. Turun Seudun Vanhustuki ry is a small association in Turku, Finland. The association works with elderly people and offers elderly people different activities and support in their daily lives. The association work for the rights of the elderly on both communal and national level.

This thesis case study is about a citizen's jury for elderly people, which was arranged by Turun Seudun Vanhustuki association in autumn 2017. Citizen's jury was constructed of thirteen senior citizen participants.

The association researched in beforehand the issues that worry elderly population in Turku. As a result of this inquiry, there were three subjects select for the jury to handle. The chosen subjects were *loneliness*, *housing* and *services* for the elderly.

The jury worked for five days in one week. On the final day, the members of the citizen's jury presented their recommendations to the public in form of a written statement.

After the statement was published 29.9.2017, the jury followed the outcome of the statement one year later. Following any changes made by the association and the city concerning the chosen subjects. Turun Seudun Vanhustuki ry worked with the statement's recommendations in many different ways. The association arranged events, lectures and wrote articles concerning the subjects.

This thesis documents the citizen's jury event and researches its outcome over the full one-year span.

KEYWORDS:

Citizens Jury, Elderly, Deliberative democracy

SISÄLTÖ

SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 TAPAUSTUTKIMUKSEN TAVOITTEET	8
TURUN SEUDUN VANHUSTUKI RY	10
3 KANSALAISRAATI	12
3.1 Jefferson Centerin kansalaisraatiprosessi	12
3.2 Deliberatiivinen demokratia Suomessa	14
3.3 Suomessa aikaisemmin järjestetyt ikäihmisten kansalaisraadit	14
4 IKÄÄNTYNEET	16
4.1 Milloin on vanhus?	16
4.2 Ikääntyneet palvelujärjestelmässä	16
5 IKÄIHMISTEN HUOLTENAIHEET	18
5.1 Yksinäisyys	18
5.2 Asuminen	20
5.3 Ikääntyneiden palvelut Turussa	21
6 IKÄÄNTYNEIDEN KANSALAISRAADIN JÄRJESTÄMINEN TURUSSA	23
6.1 Raadin valinta	24
6.2 Raativiiikko	25
6.3 Raatiin osallistuneiden palaute raatityöstä	26
7 JULKILAUSUMAN TEEMAT	29
7.1 Ikääntyneet voimavarana	29
7.2 Tiedonkulun ja viestinnän ongelmat	29
7.3 Yksinäisyys ja sen lieventämiseen vaadittavat toimenpiteet	30
7.4 Asuminen	30
7.5 Vanhusystävälliset palvelut	31
8 IKÄIHMISTEN KANSALAISRAADIN JÄLKEEN	32
8.1 Ikäihmisten kansalaisraadin näkyvyys	32

8.2 Ikäihmisten kansalaisraadin seuranta	32
8.3 Julkilausuma 2	33
9 TURUN SEUDUN VANHUSTUEN TOIMENPITEET	35
9.1 Viestintä	35
9.1.1 Henkilökohtainen viestintä	35
9.1.2 Sosiaalinen media	36
9.1.3 Lehtiartikkelit	36
9.1.4 Viestintä yhteistyökumppaneiden kanssa	37
9.1.5 Yksinäisyys	37
9.2 Kotona asuminen	38
10 TURUN KAUPUNGIN TOIMENPITEET	40
11 YHTEENVETO	42
LÄHTEET	43

LIITTEET

Liite 1. Ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuma 1.
 Liite 2. Ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuma 2.
 Liite 3. Raatilaisten palautelomake

TAULUKOT

Taulukko 1. Ikäihmisten kansalaisraadin palaute	27
---	----

SANASTO

Deliberatiivinen demokratia:

Deliberatiivinen demokratia on käännetty har-
kitseväksi, pohdiskeleva tai keskustelevalaksi
demokratiaksi. (Raisio & Vartiainen 2011, 11)

Fasilitaattori

Koulutettu keskustelun ohjaaja. Fasilitaattori
varmistaa tasa-arvoisen keskustelun ja ohjaa
keskustelua pysymään aiheessa. (Suomen
Setlementtiliitto 2015, 18)

Kansalaisraati

Kansalaisraati on Amerikan Yhdysvalloissa
kehitetty kansalaisvaikuttamisen muoto. (Rai-
sio & Vartiainen 2011, 11)

Kolmas ikä

Kolmannella iällä tarkoitetaan ikäkautta työiän
loppumisen ja varsinaisen vanhuuden välissä.
Termi on syntynyt kuvaamaan eliniän pidenty-
essä kehkeytynyttä elämänvaihetta, jota elävät
ovat melko terveitä ja erittäin toimintakykyisiä
ihmisiä. (Haarni 2010, 9).

1 JOHDANTO

Turun Seudun Vanhustuki ry (myöhemmin tekstissä myös ”Vanhustuki” ja ”yhdistys”) järjesti syyskuussa 2017 ikäihmisten kansalaisraadin. Ikäihmisten kansalaisraati suunnattiin yli 70-vuotiaille turkulaisille. Kansalaisraadin tarkoitus oli tuoda esiin turkulaisten ikääntyneiden mielipiteitä ja kokemuksia heitä koskevissa asioissa.

Tämä opinnäytetyö on tapaustutkimus ikäihmisten kansalaisraadista ja sen tarkoituksena on dokumentoida vanhustuen järjestämään kansalaisraatia suunnittelusta käytännön toteuttamiseen ja vaikutuksiin.

Tässä opinnäytetyössä esitellään ensin kansalaisraatia työmenetelmänä, sen taustaa ja ideologiaa. Kansalaisraati on työmenetelmänä kehitetty alun perin Amerikan Yhdysvalloissa 70-luvulla, josta se on levinnyt ympäri maailmaa. Suomessa kansalaisraadit ovat työtapana vielä kohtalaisen uusi menetelmä, mutta niiden käyttö on alkanut yleistymään ja ikäihmisillekin on järjestetty jo useampi kansalaisraati eri puolilla suomea.

Turun Seudun Vanhustuki ry:n yksi keskeinen tehtävä on ikääntyneiden edunvalvonta. Yhdistyksen toiminnanjohtajan Nina Karunevan mukaan ikääntyneitä tulee kuulla heitä koskevissa asioissa ja ottaa heidät osallisiksi päätösten tekoon. Karuneva ehdotti loppuvuonna 2016 ikäihmisten kansalaisraadin järjestämistä yhdistyksen hallitukselle. Yhdistyksen hallitus otti idean hyvin vastaan ja siitä tehtiin yhdistyksen edunvalvontaryhmän projekti. Kansalaisraatiprojekti aloitettiin jo heti alkuvuodesta 2017 ja keväällä sitä varten järjestettiin huolikysely. Huolikyselyllä kartoitettiin turkulaisten ikäihmisten huolia ja näin kuultiin myös mahdollisimman monen ikääntyneen ajatuksia aiheesta. Kansalaisraatiin etsittiin osallistujia mm. Eri yhdistysten kautta ja lopulta raatiin valittiin 13 osallistujaa eri puolilta Turku. Ikäihmisten kansalaisraati oli viikon kestävä prosessi, jonka viimeisenä päivänä julkistettiin julkilausuma. Kansalaisraadın jälkeen julkilausumaa levitettiin mediassa, eri yhdistyksille ja Turun kaupungin toimijoille.

Ikäihmisten kansalaisraadın vaikutuksia kartoitettiin syksyyn 2018 saakka eli seurantaa tehtiin vuoden verran. Kansalaisraatıviikon jälkeen raati kerääntyi seuraamaan tuloksia vuoden 2018 huhtikuussa ja toisen kerran lokakuussa. Palaverissa käytiin läpi tapahtuneita muutoksia ja arvioitiin vaikutuksia sekä suunniteltiin jatkotoimenpiteitä. Seurantavuosi päättyi raadın julkistamaan toiseen julkilausumaan.

2 TAPAUSTUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Opinnäytetyö on tehty tapaustutkimuksena, jonka tavoitteena on dokumentoida Turun Seudun Vanhustuki ry:n järjestämän ikäihmisten kansalaisraadin kulkua valmisteluista järjestämiseen ja sen vaikutusten kartoittamiseen. Varsinaiset tutkimuskysymykset olivat:

1. **Minkälaisia vaikutuksia ikäihmisten kansalaisraadın julkilausumalla oli julkistamisen ja syyskuun 2018 välillä?**
2. Miten Turun Seudun Vanhustuki ry:n ikäihmisten kansalaisraati vertautui kansalaisraatien järjestämistä koskeviin ohjeistuksiin?
3. Miten ikäihmisten kansalaisraati onnistui raatiin osallistuneiden mielestä?

Ensimmäinen tutkimuskysymys on tutkimuksen päätarkoitus, eli selvittää minkälaisia vaikutuksia julkilausumalla oli julkistamisen ja syyskuun 2018 välillä. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää ja dokumentoida vaikutuksia, jotta niistä saisi kokonaiskuvan eikä tieto hajaantuisi eri lähteisiin.

Tutkimuskysymykset 2 ja 3 ovat sivukysymyksiä. Niiden tarkoituksena on tuottaa tietoa raadin järjestämisestä ja kartoittaa osallistujien kokemuksia.

Kansalaisraateja on järjestetty Suomessa vielä suhteellisen vähän, joten kaikki kokemukset niistä kannattaa dokumentoida. Kansalaisraadın järjestämisestä on laadittu Yhdysvalloissa tarkat ohjeistukset. Suomalaiset kansalaisraateja koskevat ohjeistukset eivät ole aivan yhtä yksityiskohtaisia, vaikka ne noudattavatkin kansalaisraadın henkeä ja tärkeimpiä linjoja. Suomessa ei ehkä ole mahdollistakaan toteuttaa kansalaisraateja täysin yhdysvaltalaisen mallin mukaan ja siksi mallia ja kokemuksia Suomessa järjestettävistä raadeista on hyvä verrata toisiinsa. Tämä antaa yhden kokemuksen lisää siitä, miten kansalaisraadın järjestäminen voidaan tehdä suomessa.

Kansalaisraadın ydin on raatilaisten kuulemisessa ja sen tulee läpäistä prosessi alusta loppuun. Sen vuoksi kolmas tutkimuskysymykseni keskittyi raatilaisten kokemuksiin. Raatilaisten kokemus raatityöstä ja sen onnistumisesta on tärkeä. Raadin henkeen kuuluu, että jokainen tulee kuuluksi ja jokainen hyväksyy julkilausuman. Jos tämä ei toteudu, on raadin tavoite, deliberatiivinen keskustelu epäonnistunut.

Seuranta ja dokumentointi tapahtui tiiviissä yhteistyössä Vanhustuen ja ikäihmisten kansalaisraatiryhmän kanssa. Tietoja kerättiin seuraamalla mediaa, yhdistyksen ja Turun kaupungin tiedotusta niiden omilla kotisivuilla ja sosiaalisessa mediassa sekä käymällä läpi Turun kaupunginvaltuustolle tehtyjä esityksiä ja valtuuston päätöspöytäkirjoja. Tärkeitä lähteitä olivat myös keskustelut raatilaisten ja Vanhustuen toiminnanjohtajan kanssa. Vanhustuen toimista sain tietoa myös lukemalla yhdistyksen edunvalvontatyöryhmän pöytäkirjoja.

TURUN SEUDUN VANHUSTUKI RY

Turun Seudun Vanhustuki ry on vuonna 2002 perustettu yhdistys. Yhdistyksen mottona on "elämän iloa ja ystävän tukea" ja sen päämääränä on vanhusten edunvalvonta, hyvinvoinnin edistäminen sekä arvokkaan vanhenemisen turvaaminen. Yhdistyksen toiminta-ajatus perustuu vapaaehtoisuuteen ja se on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Yhdistyksen toimintaa ohjaavat arvot ovat välittäminen, avoimuus ja yhteistyö. (Turun Seudun Vanhustuki ry 2018a, 3).

Yhdistys on hyvin aktiivinen ja se järjestää paljon erilaista toimintaa ja tapahtumia ikäihmisille. Yksi sen toimintamuodoista on tukiystävätoiminta. Tukiystävätoiminta on tarkoitettu yksinäisille yli 70-vuotiaille, jotka kaipaavat seuraa. Ennen vapaaehtoiseksi ryhtymistä, jokaisen tulee käydä ystävän peruskurssi. Kurssilla kerrotaan yhdistyksestä ja sen toiminnasta, tukiystävyyden tavoitteista ja rajoitteista, tehdään harjoituksia ja mietitään tulevaa tukiystävyyttä. Tukiystävänä voi toimia joko tapaamalla vanhusta muutaman kerran kuussa tai toimimalla puhelinystävänä. Tukiystävillä järjestetään omia tapaamisia ja vuosikeskustelu, jotka tukevat vapaaehtoisten toimintaa. (Turun Seudun Vanhustuki ry 2017a).

Vanhustuki on järjestäytynyt erilaisiin työryhmiin. Työryhmiä yhdistyksessä on neljä: Edunvalvonta-, ohjelma-, tiedotus- ja SYKE -työryhmä. Työryhmät ovat aktiivisia ja tapaavat säännöllisesti. Työryhmillä on omat tehtävänsä, joita varten ne on perustettu.

Ohjelmatyöryhmä suunnittelee ja toteuttaa tapahtumia ja retkiä sekä hoitaa niiden käytännön järjestelyt. Ohjelmatyöryhmä järjestää "Iloisia iltapäiviä" kuukausittain, varainkeruutilaisuuksia, konsertteja ja kaksi kertaa vuodessa retken.

Tiedotustyöryhmän tehtävä on tuottaa Vanhustuen viesti -lehteä, joka ilmestyy neljästi vuodessa. Ryhmä kuvaa vanhustuen järjestämissä tapahtumissa ja kirjoittaa niistä artikkeleita. Lehdessä on myös artikkeleita ajankohtaisista, ikääntyneitä kiinnostavista asioista ja ilmiöistä ja tiedotuksia yhdistyksen tulevista tapahtumista.

SYKE-ryhmä on vanhustuen vapaaehtoisten ryhmä, joka järjestää tilaisuuksien kahvitukset ja ohjaavat eri harrasteryhmiä.

Edunvalvontatyöryhmän tavoitteena on puuttua epäkohtiin ja ajaa vanhusten etua. Edunvalvontaryhmä tekee myös aloitteita ja esityksiä päättäjille niin kunta tasolla kuin valtakunnallisesti. Ikäihmisten kansalaisraatia varten edunvalvontaryhmä perusti myös oman työryhmän kansalaisraatia varten. Tämä työryhmä oli vastuussa raadin järjestämisestä ja työn seurannasta. (Turun Seudun Vanhustuki ry 2017b).

3 KANSALAISRAATI

Kansalaisraati on yhteisöllisen työskentelyn tapa, joka on lähtöisin Yhdysvalloista 70-luvulta. Sen kehitti Yhdysvaltalainen Ned Crosby. Kansalaisraati perustuu deliberatiivisen demokratian ihanteeseen. Raisio ja Vartiainen ovat julkaisussaan ”osallisuuden illuusiosta aitoon vaikuttamiseen”, kääntäneet deliberatiivisen demokratian harkitsevaksi, pohdiskelevaksi tai keskustelelevaksi demokratiaksi. Suomalaisessa tutkimuksessa on kuitenkin käytetty yleisesti sanaa deliberatiivinen demokratia, sillä on koettu, ettei suomenkieliset vastineet sisällä kaikkea sitä mitä deliberaatio sanana edustaa. (Raisio & Vartiainen 2011, 11)

Edustuksellinen demokratia kuuntelee usein asiantuntijoita, mutta he eivät saa välttämättä tietää mitä kansalaiset kokevat asiat. Deliberatiivinen demokratia täydentää edustuksellista demokratiaa tuomalla kansalaisen äänen esiin ja tuottamalla näin arvokasta tietoa päättäjille. Deliberatiivinen demokratia on hidasta demokratiaa, jonka tarkoitus on tuoda kaikkien ääni kuuluviin tasavertaisina. Deliberatiivisessa demokratiassa ei pyritä ajamaan omaa tai jonkun tahon agendaakaan vaan kaikki mielipiteet ja ajatukset voidaan tuoda pöytään saman arvoisina ja niitä pohditaan yhdessä. Hitaan demokratian tarkoitus on, että kansalaiset voivat lisätä ja syventää tietoa omasta kokemuksestaan. (Raisio & Vartiainen 2011, 11 ja 36).

Suomen Setlementtiliiton Uusi paikallisuus –hanke on tuonut kansalaisraadinkin käytäntöjä suomeen. Hankkeen aikana järjestettiin kahdeksan kansalaisraatia eripuolilla suomea vuosina 2011 – 2015. Nämä olivat suomen ensimmäisiä kansalaisraateja. Setlementtiliitto on kehittänyt kansalaisosallistumisen malleja, joiden avulla pyritään laajentamaan ja monipuolistamaan julkista keskustelua. (Suomen Setlementtiliitto 2015, 6).

3.1 Jefferson Centerin kansalaisraatiprosessi

Kansalaisraati on Yhdysvaltalaisen Jefferson Centerin rekisteröimä prosessi, jonka tarkoituksena on antaa kansalaisille tapa vaikuttaa paikallisiin päättäjiin ja toimenpiteisiin. Kansalaisraadinkin kehitti Jefferson Centerin perustaja Ned Crosby vuonna 1971 (Jefferson Center 2018). Jefferson Center on voittoa tavoittelematon järjestö, joka omistaa kansalliskansalaisraadinkin, Citizens Jury -tuotemerkin ja pitää huolta, että sitä käytetään

alkuperäisen ajatuksen mukaan. Jefferson Center on julkaissut käsikirjan, jossa avataan tarkkaan kansalaisraadın periaatteita, tavoitteita ja kulkua sekä annetaan vinkkejä mm. aikataulutukseen ja budjetointiin. Käsikirja on kaikkien saatavilla pdf –muodossa environmental Research Foundationin sivuilla sekä Academia.edu artikkelikokoelmassa, joka vaatii palveluun rekisteröitymisen eikä teos näin ole avoimesti saatavilla.

Kansalaisraati koostuu yleensä 18 – 24 raatilaisesta, jotka edustavat väestön jakaantumaa tasapuolisesti. Kansalaisraadın tehtävä on tuoda esiin kansalaisten näkemyksiä, mielipiteitä ja ratkaisuja vaikeisiin ja kokonaisvaltaisiin kysymyksiin. Kansalaisraadın suositeltava kesto on 4-5 päivää ja yleensä ajatellaan, että päivät olisi hyvä pitää peräkkäin, mutta joskus raatipäivät voivat sijoittua pidemmällekin aikavälille. Kansalaisraadit käsittelevät monisyisiä ja vaikeita asioita, joissa ei ole yhtä oikeaa ratkaisua. Deliberatiivinen keskustelu raatilaisten kesken on syväluotaavaa ja vaatii aikaa. Keskustelu vaatii myös luottamuksen syntymistä muihin raatilaisiin. Tämän vuoksi raatia ei voi toteuttaa nopeammassa aikataulussa. (The Jefferson Center 2004, 3-4).

Ennen raadın alkamista täytyy hankkia työryhmä ja päättää työnjaosta. Raadın valmistelu suositellaan aloitettavaksi 3 – 6 kuukautta ennen raadın alkamista. Työryhmällä on paljon tehtävää. Työryhmän tulee määritellä kansalaisraadın tehtävä, valita raati, kehittää esityslista, hankkia todistajat, fasilitaattorit ja rahoitus, järjestää logistiikka ja asiantuntija kuulemisiin. Raadın jälkeen työryhmän tehtävänä on hoitaa julkisuus ja media sekä seuranta. Hyvä työnjako ja keskinäinen kommunikaatio ovat avainasemassa onnistuneeseen suunnitteluun. (The Jefferson Center 2004, 11-12).

Raativikolla raatilaiset ovat yleensä paikalla täyden työpäivän. Päivät suunnitellaan etukäteen huolellisesti ja huomioidaan myös tauot ja ruokailut. Ruoka tulee tarjota sekä raatilaistille että koko työryhmälle. Ensimmäisenä päivänä panostetaan tutustumiseen ja tutustutetaan raatilaiset raadın kulkuun sekä raatityön olemukseen. Tätä seuraa asiantuntijoiden kuulemiset ja fasilitoidut keskustelut sekä pienryhmissä että koko raadın kesken. Keskusteluista koostetaan yhteenvedot, jotka esitetään iltapäivisin koko ryhmälle. Kansalaisraadissa on tärkeää, että keskustelulle ja pohdinnalle on riittävästi aikaa. (The Jefferson Center 2004, 8).

Raativikon viimeisenä päivänä raatilaiset julkistavat pohdintansa ja suosituksensa yleisölle. Ne esitellään julkisessa tilaisuudessa. Julkistuksen sisällön pitää olla kaikkien

raatilaisten hyväksymä, niin että kansan ääni pääsee esiin sellaisena kuin se on raadissa esitetty. Raadin jälkeen raatilaistilto pyydetään vielä nimetön palaute raatityöstä. Raatilaistet voivat vielä palautteessa kertoa kokemuksensa raadista ja siinä työskentelestä. Heillä on myös mahdollisuus arvioida työryhmän ja fasilitaattoreiden toimintaa. Palautekysely antaa raatilaistelle vielä uuden mahdollisuuden tulla kuulluksi ja se auttaa työryhmää arvioimaan raatia kokonaisuudessaan. (The Jefferson Center 2004, 8 - 9).

3.2 Deliberatiivinen demokratia Suomessa

Suomessa deliberatiivisen demokratian sovellutukset ovat suhteellisen uusia työmuotoja. Suomessa ei myöskään ole vahvaa kansalaisosallistumisen kulttuuria aiemmin, joten kansalaisraatien juurtuminen validiksi toimintatavaksi saattaa olla hidasta. Kuitenkin kansalaisosallistumista ja ihmisten omaa aktiivisuutta halutaan selvästi lisätä, sillä siihen kannustetaan mm. Turku strategiassa ja uudessa vanhuspalvelulaissa (Turku strategia 2018 ja Vanhuspalvelulaki 980/2012).

Suomen Settlementtiliiton Uusi paikallisuus –hanke on tuonut kansalaisraadit käyttöön Suomeen. Hankkeen aikana järjestettiin kahdeksan kansalaisraatia eripuolilla Suomessa. (Suomen Settlementtiliitto 2015, 6). Suomen Settlementtiliiton hankkeeseen liittyvien julkaisujen lisäksi, kansalaisraatimenetelmästä ja deliberatiivisesta demokratiasta on kirjoitettu suomeksi hyvin vähän. Harri Raisio ja Pirkko Vartiainen ovat julkaisseet Suomen Kuntaliitolle selkeän ja valaisevan julkaisun: ”Osallisuuden illuusiosta aitoon vaikuttamiseen”. Julkaisu antaa selkeät ohjeet kansalaisraatien toteuttamiseen. Raision ja Vartiaisen ohjeet mukailevat pääosin Jefferson Centerin ohjeistuksia, vaikka eivät olekaan aivan yhtä yksityiskohtaisia. Jefferson Centerin käsikirjassa painotetaan esimerkiksi palkkioiden maksamisen ja sponsoreiden hankinnan roolia sekä tieteellisiä raatilaisten valintamenetelmiä. Kuntaliiton ja Settlementtiliiton julkaisuissa nämä asiat ovat jääneet lähes sivumaininoiksi.

3.3 Suomessa aikaisemmin järjestetyt ikäihmisten kansalaisraadit

Vanhuspuen järjestämä raati on neljäs Suomessa ikäihmisille järjestetty kansalaisraati. Ikäihmisten kansalaisraateja on järjestetty Turun lisäksi Vaasassa, Porissa ja Säkylässä.

Suomen ensimmäinen ikäihmisten kansalaisraati järjestettiin Vaasassa vuonna 2011. Ikäihmisten kansalaisraati järjestettiin osana Vaasan yliopiston ”ihmisen ääni” -hanketta ja se toteutettiin yhteistyössä BoWer-verkoston ja kansallisen Innokylä -hankkeen kanssa. Vaasan ikäihmisten kansalaisraatiin haettiin osallistujia laajalta alueelta. Mukana oli Vaasa – Laihia – Vähäkyrö -yhteistoiminta-alue ja K5 kunnat (Kristiinankaupunki, Kaskinen, Närpiö, Korsnäs ja Maalahti). Vaasan kansalaisraadissa keskusteltiin kysymyksestä: ” Mitä on ikäihmisen hyvä elämä ja miten se toteutuu”? Kysymystä käsittelemään haettiin yli 65- vuotiaita yllämainituilla seuduilla asuvia ikääntyneitä. Vaasan kansalaisraatiin valittiin 26 raatilaista, jotka käsittelivät asiaa kahtena kahden päivän sessiona. Vaasan kansalaisraati antoi julkilausumassaan 18 ehdotusta päättäjille ja julkilausumaa levitettiin laajasti. (Vaasan kaupunki ym. 2011, 1, 7-8 ja 10).

Säkylän kunta halusi vahvistaa ikääntyneen väestön osallistumismahdollisuuksia ja järjesti kansalaisraadin 2012. Ikäihmisten kansalaisraati otettiin yhdeksi tavaksi kuulla kuntalaisia ennen kunnan ikäpoliittisen strategian uudistamista. Kansalaisraadın lähtökohdaksi olikin nostettu uudistettavan strategian kohtia, joihin strategiatyöryhmä kaipasi lisää kuntalaisten näkemyksiä. Kansalaisraati koettiin Säkylässä toimivaksi ja julkilausumaan saatiin kootuksi kaikkien kannattamia kehitysideoita. (Säkylän kunta 2012, 10-11).

Porin yhteistoiminta-alueella järjestettiin ikäihmisten kansalaisraati vuonna 2015. Tämä kansalaisraati oli Satakunnan ammattikorkeakoulun järjestämä. Porissa kansalaisraatia käytettiin palvelujen kehittämiseksi asiakaslähtoisemmäksi. (Satakunnan ammattikorkeakoulu 2015, 7).

4 IKÄÄNTYNEET

Suomen ikärakenne on muuttunut rajusti muutamien viimeisten vuosikymmenten aikana. Väestö ikääntyy nopeasti ja ennusteiden mukaan vanhusten määrä kaksinkertaistuu vuoteen 2030 mennessä (KELA 2014, 11).

4.1 Milloin on vanhus?

Kaikki ikääntyneet eivät koe itseään vanhuksiksi eivätkä halua heitä sellaisiksi kutsutavan. Kansalaisraadissa käytyjen keskustelujen mukaan toiset kokevat vanhus – sanan arvokkaana ja hyvänä. Sana voi kuitenkin herättää monenlaisia mielikuvia ja siihen liitetään usein näkemys heikentyneestä ihmisestä. Nykyään vanhus sanaa onkin alettu korvaamaan muilla termeillä kuten ikäihminen, ikääntynyt tai seniori. Ikääntyneet pitävät usein itse itseään vanhuksina vasta varsin myöhään. Kokemus vanhuudesta on selvästi riippuvainen ihmisen terveydestä ja toimintakyvystä. Lainsäädännössä puhutaan kuitenkin vanhuseläkkeestä jo yli 58- vuotiaiden eläkeläisten kohdalla ja näin viitataan eläkkeen saajan olevan jo vanhus. (Kauppila 2012, 24).

Tilastollisesti vanhuus määritellään alkavaksi eläkeiästä eli 65-vuotiaana ihminen olisi jo vanhus (Koskinen 2007, 22). Ihmisten eläessä yhä pidempään ja terveen ja aktiivisen eläkeiän pidentyessä, on joissain yhteyksissä otettu käyttöön uusi ikäkausi, kolmas ikä. Kolmannella iällä tarkoitetaan ikäkautta työiän loppumisen ja varsinaisen vanhuuden välissä. Termi on syntynyt kuvaamaan eliniän pidentyessä kehkeytynyttä elämänvaihetta, jota elävät ovat melko terveitä ja erittäin toimintakykyisiä ihmisiä. (Haarni 2010, 9).

4.2 Ikääntyneet palvelujärjestelmässä

Ikääntyneiden hoitoa ja sosiaalipalveluita määrittävät samat lait kuin muitakin kansalaisia. Kansanterveyslaki määrittelee ikääntyneiden hyvää hoitoa ja miten heidän terveytään tulisi edistää. Kansanterveyslaki koskee kunnan kaikkia asukkaita, siis myös ikääntyneitä. Asukkaiden tulee saada terveysneuvontaa ja päästä terveystarkastuksiin. Kunnalla on myös velvollisuus ottaa terveysnäkökohdat huomioon toimintaa suunniteltaessa ja tehdä yhteistyötä muiden julkisten ja yksityisten tahojen kanssa asukkaiden

terveyden edistämiseksi. (Kansanterveyslaki 66/1972.) Sosiaalihuoltolaki taas määrittää kuntien velvollisuutta järjestää asukkaille ohjaus- ja neuvontapalveluita. Kunnan tulee myös toimia aktiivisesti sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja epäkohtien poistamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/ 2014).

5 IKÄIHMISTEN HUOLTENAIHEET

Ikäihmisten huolenaiheita kartoitettiin huolikyselyllä ennen kansalaisraatia. Kyselyn toteutti yhteisöpedagogiopiskelija Pasi Laakso, joka oli työharjoittelussa Turun Seudun Vanhustuella keväällä 2017. Ikäihmisten kansalaisraadissa haluttiin käsitellä ajankohtaisia huolenaiheita. Pasi kävi kartoittamassa huolia paikoissa, jossa ikääntyneet liikkuvat. Tällä keruumetodilla tavoitettiin mahdollisimman monipuolinen otanta turkulaisia ikääntyneitä. Turkulaisten vanhusten huolia kerättiin kauppakeskuksissa ja eri tilaisuuksissa sekä yhteistyössä liikkuvan resurssikeskuksen kanssa. Ikääntyneet saivat itse kirjoittaa huoliaan nimettöminä jalkapohjan muotoisille pahvilapuille, joista lopuksi koottiin ”huolitikkaat”. Ne asetettiin näkyville Vanhustuen tiloihin. Huolia kertyi yhteensä mahtava määrä, yhteensä 401. Pasi lajitteli huolet kategorioihin huolenaiheiden mukaan kuuteen kategoriaan. Nämä kuusi kategoriaa olivat: Palvelut, maailmantilanne, terveys, yksinäisyys, talous ja turvallisuus. (Laakso 2017. 5-6, 9, 16).

Näistä huolista valittiin kansalaisraadissa käsiteltäväksi kolme huolenaihetta: Yksinäisyys, asuminen ja palvelut. Huolikyselyssä palveluista oltiin oltu ylivoimaisesti eniten huolissaan. Kolmanneksi ja neljänneksi eniten huolia oli kerrottu liittyen terveyteen ja yksinäisyyteen. Toiseksi eniten huolia keräsi maailmantilanne, mutta koska sitä on vaikea muuttaa tai siihen edes puuttua paikallisesti, pienen yhdistyksen toimesta, sitä ei valittu käsiteltäväksi ikäihmisten kansalaisraadissa. (Laakso 2017. 5-6, 9, 16).

5.1 Yksinäisyys

Yksinäisyys voi olla positiivinen tai negatiivinen kokemus. Ihminen voi asua yksin, mutta ei välttämättä koe itseään yksinäiseksi, jos hänellä on tarpeeksi mielekkäitä sosiaalisia suhteita. Toisaalta ihminen voi kokea itsensä yksinäiseksi myös keskellä väkijoukkoa. (Kangasniemi, 2005. 231).

Yksinäisyyttä on tutkittu paljon. Yksinäisyystutkimuksen kantaisä Robert S. Weiss, on jakanut yksinäisyyden sen syiden mukaan. Tähän teoriaan perustuu monen nykytutkimuksen käsitykset yksinäisyydestä. Esimerkiksi Jukka Kangasniemi käyttää Weissin teoriaa oman teoriansa pohjana (Kangasniemi, 2005. 231). Weiss jakaa yksinäisyyden kahteen eri tyyppiin; emotionaaliseen ja sosiaaliseen yksinäisyyteen. Emotionaalisen

yksinäisyyden taustalla on tärkeän ihmissuhteen menettäminen. (Weiss 1975, 89 -93). Sosiaalinen yksinäisyys taas tarkoittaa ryhmän ulkopuolelle jäämistä tai kokemusta siitä, ettei sopeudu tai ei ole osa ryhmää, vaikka viettäisikin aikaa jonkin ihmisryhmän kanssa. Kokemus siitä, että muut hyväksyvät sinut ja ymmärtävät sinua on hyvin tärkeää. Näin ihminen voi kokea yksinäisyyttä myös ihmisjoukossa. (Weiss 1975, 145 – 147).

Joidenkin tutkijoiden mielestä yksinäisyys on ihminen subjektiivinen tunne siitä, että hänellä ei ole riittävästi tyydyttäviä ihmissuhteita. Yksinäisyyden tunne syntyy, kun ihminen odottaa läheisiltään tai sosiaaliselta ympäristöltään enemmän tai jotain muuta, mitä kokee saavansa. Yksinäisyyden kokemukseen liittyy usein myös häpeää ja pelkoa leimaantumisesta. Vanhus ei välttämättä halua myöntää olevansa yksinäinen. 2002 vuonna toteutetun tutkimuksen perusteella tiedämme, että yli 75- vuotiaista suomalaisista ikääntyneistä, noin 40% kärsii yksinäisyydestä. Tämän tutkimuksen mukaan yksinäisyys lisääntyy iän myötä ja laitoshoidossa olevat ovat kaikkein yksinäisempiä. (Noppari & Koistinen 2005, 19-20, 23)

Yksinäisyyteen liitetään masennus ja eristäytyminen. Vaikka asiat ovat erillisiä ongelmiaan, ne kulkevat usein käsi kädessä ja niiden syy-seuraussuhdetta on vaikea hahmottaa. Yksin asuminen on yksi yksinäisyyttä lisäävä asia, vaikka aina yksin asuva ei koe yksinäisyyttä. (Noppari & Koistinen 2005, 19 – 21). Siksi onkin tärkeää käsitellä ongelmia paitsi erillisinä asioina, niin myös yhteydessä toisiinsa.

Yksinäisyys on yhteydessä myös ihmisen terveyteen. Yksinäinen ihminen saattaa kokea oireensa voimakkaampina kuin ne olisivat muutoin tai kokea olevansa sairas, vaikka fyysistä vikaa ei pystyttäisikään osoittamaan. Yksinäisyys sairastuttaa kuitenkin myös objektiivisesti terveydentilaa katsoen. Yksinäiset käyttävät muita enemmän lääkkeitä ja alkoholia, jotka taas heikentävät heidän kuntoaan. Huonokuntoinen tai sairas ihminen ei ole niin toimintakykyinen kuin terve, jolloin ihminen ei pysty osallistumaan tapahtumiin tai muuten ylläpitämään sosiaalisia suhteitaan. Sairauden pitkittyessä yksinäisyys lisääntyy ja ihminen saattaa joutua kierteeseen, joka lisää sekä sairautta että yksinäisyyttä. Yksinäisyyden lievittämisestä on tutkittu vähän, eikä kaikista tutkimuksista ole saatu luotettavaa tietoa esim. osallistujien vähyyden vuoksi. Yksinäisyyttä on pyritty lievittämään erilaisilla ryhmillä, lisäämällä kotiapua ja taide-elämyksiä tai kotieläimillä tai eläintenkaltaisilla roboteilla. (Noppari & Koistinen 2005, 24-25).

Turun kaupunki sekä monet yhdistykset tarjoavat ikääntyneille erilaisia mahdollisuuksia lievittää yksinäisyyttä. Turun kaupunki järjestää toimintaa mm. Ruusukorttelin toimintakeskuksessa, jossa on sekä säännöllisesti kokoontuvia ryhmiä että erilaista kurssitoimintaa. Turun Seudun Vanhustuki ry:n ydintoimintaa on tukiystävätoiminta, jossa yksinäisille ikääntyneille etsitään vapaaehtoista ystävää, joka käy seurustelemassa ikääntyneen kanssa heidän itse valitsemallaan tavalla. Toiminta on hyvin ohjattua ja kontrolloitua, joten se on turvallista molemmille osapuolille. Vanhustuella on myös monia erilaisia kerhoja ja yhdistys järjestää retkiä, luentoja ja tapahtumia. Myös muilla yhdistyksillä on erilaista toimintaa ikääntyneille. Punainen Risti järjestää ystävä- ja saattajatoimintaa ja monet Turun alueen eläkeläisjärjestöt järjestävät kukin omia ryhmiään ja muuta yhdistystoimintaa ikääntyneille. Liikkuvan resurssikeskuksen julkaisema ”menovinkit senioreille” on paksu vihko, josta löytää kaikki alueen toimijat, tapahtumat ja kerhot. Menovinkit ilmestyvät neljästi vuodessa ja niitä jaetaan yhdistyksille sekä julkisiin tiloihin kuten kirjastoihin, hyvinvointikeskuksiin, Ikäihmisten palvelutori Poijuun ja Skanssissa sijaitsevaan yhteispalvelupiste monitoriin.

5.2 Asuminen

Yksin asuvien vanhusten määrä on kasvanut tilastokeskuksen mukaan ainakin vuoteen 2015 saakka, jolloin yli 65- vuotiaita yksin asuvia oli yli 400 00. Määrä oli noussut edellisestä vuodesta 10 000 henkilöllä, joten voidaan olettaa että määrä on noussut myös vuoden 2015 jälkeen. (Tilastokeskus 2016).

Vuosina 2013 – 2017 toteutettiin ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma. Ohjelmaa koordinoi ympäristöministeriö ja sen toteuttamiseen osallistui useita yhteistyökumppaneita kuten terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), joka tarjosi asiantuntijapalveluita. Ohjelmassa mukana ollut asuntoneuvos Raija Hynynen toimi myös ikäihmisten kansalaisraadissa asiantuntijana asumista käsiteltävänä raatipäivänä.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmassa pyrittiin vaikuttamaan sekä ikääntyneiden omaan toimintaan että kuntien asunto- ja rakennusalan toimiin. Tavoitteena ohjelmassa parantaa ikääntyneiden asuinoloja ja tukea ikääntyneiden omaa varautumista ja ennakointia asumisen tarpeiden muutokseen. Tavoitteena oli myös vaikuttaa kuntien ja rakennusalan toimintaan niin että ne ottaisivat entistä paremmin huomioon muuttuvat asumisen tarpeet niin suunnittelussa kuin budjetoinnissakin. Ohjelman aikana ikäänty-

neiden asumisesta tuotettiin paljon tietoa. Tärkeää tietoa tuotettiin mm. Ennakoinnista, esteettömyydestä, erilaisista asumisratkaisuista sekä palveluista ja asuinympäristöstä. (Ympäristöministeriö 2018).

5.3 Ikääntyneiden palvelut Turussa

Ikääntyneitä on kohdeltava tasavertaisina muiden kansalaisten kanssa. Tämä tasavertaisuus tarkoittaa sitä, että ikääntyneiden on saatava tietoa ja palveluita samalla tavalla kuin muunkin aikuisväestön (Kivelä & Vaapio 2011, 18). Tämä koskee niin pankkipalveluita kuin hoivaa. Monet palvelut sähköistyvät ja siirtyvät internetiin. Ikääntyneen tulisi kuitenkin itse päästä hoitamaan asioitaan, jos hän muuten siihen kykenee. Julkissa palveluissa tulee olla yhtenäiset myöntämisperiaatteet (Kivelä & Vaapio 2011, 19)

Turun kaupunki tarjoaa ikääntyneille palveluita monessa muodossa ja palveluita voi hankkia myös yksityisiltä toimijoilta kunnan myöntämällä palvelusetelillä. Tietoa ja ohjausta ikääntyneiden palveluista saa ikäihmisten palvelutori Poijusta, jolla on myös palvelleva senioripuhelin. Poijusta ja palvelunumerosta saa ohjausta ja tietoa esim. palveluiden hankintaan tai kun kotona pärjääminen mietityttää ja se on tarkoitettu sekä ikääntyneille, että heidän läheisilleen. Poijusta voi kysyä myös omaishoitajia mietityttäviä asioita ja pyytää ohjausta hakemusten täyttämässä. (Turku 2018, Ikäihmisten palvelutori).

Turun kaupungin Ruusukorttelin ja Lehmusvalkaman hyvinvointikeskuksissa järjestetään ikääntyneille maksutonta toimintaa. Kerhoja, retkiä ja koulutusta on moneen lähtöön. Kauemmissa lähiöissä asuville järjestetään retkiä hyvinvointikeskukselle, jolloin keskuksen palveluihin pääsee helposti ilmaisella yhteiskuljetuksella. Hyvinvointikeskuksissa voi myös ruokailla päivittäin edullisesti. (Turku 2018, Hyvinvointikeskukset).

Kaupunki suosii joukkoliikenteen käyttöä ja suurin osa turun joukkoliikenteen busseista on jo matalalattia-autoja, joihin on helpompi päästä. Lisäksi kulkee kolme palvelulinjaa, joissa on myös liuskat pyörätuoleja ja rollaattoreja varten ja niiden sisätilat ovat avarammat kuin muiden bussien. Kaupunki voi myös myöntää kuljetuspalvelua, mikäli joukkoliikenteen käyttö tuottaa kohtuutonta hankaluutta. Kuljetuspalvelu tarkoittaa tavallisen tai invataksin käyttöä. Palvelu myönnetään sosiaalihuollon tai vammaispalvelulain perusteella. (Turku 2018, Apua päivittäiseen liikkumiseen).

Ikääntynyt voi saada kotiin palveluita, jotka sisältävät asumiseen, henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon liittyvää avustamista, sekä kotisairaanhoidoa. Kaupunki tarjoaa asumispalveluita, kun omassa kotona asuminen käy mahdottomaksi. Asumispalveluita tarjotaan ryhmäkodeissa ja tehostetun palveluasumisen erillisasunnoissa. Tehostetussa palveluasumisessa henkilökunta on paikalla ympäri vuorokauden. (Turku 2018, Asumis- ja hoivapalvelut ikääntyneille).

6 IKÄÄNTYNEIDEN KANSALAISRAADIN JÄRJESTÄMINEN TURUSSA

Vanhustuen toiminnanjohtaja Nina Karuneva ehdotti yhdistyksen hallitukselle syksyllä 2016 ikäihmisten kansalaisraadın keräämistä. Karuneva kertoi yhdistyksen hallituksen hyväksyneen idean. Vuoden 2017 alussa aloitettiin kansalaisraadın järjestämistä koskevat valmistelut. Vanhustuen yhtenä päätehtävänä on edunvalvonta ja sen tärkeänä osana on vanhusten äänen kuuleminen. Ikäihmisten kansalaisraadissa oli tarkoitus käsitellä turkulaisten vanhusten kokemuksia valituista aihepiireistä. Samalla alkoi kansalaisraadın muut järjestelyt. Ikäihmisten kansalaisraatiin haettiin osallistujia yhteistyökumppaneiden kautta ja tiedottamalla asiasta vanhustuen omissa tilaisuuksissa. Ikäihmisten kansalaisraadın tuli edustaa yli 70-vuotiaita turkulaisia.

Ikäihmisten kansalaisraati järjestettiin kansalaisraatien järjestämistä koskevia ohjeita mukaille. Yhdysvalloissa, jossa menetelmä on rekisteröity formaatti, on kansalaisraatien järjestämiselle tarkkarajaiset ohjeet. Suomessa menetelmää ei ole rekisteröity minkään tahon toimesta eikä menetelmän tarkka toteuttaminen Yhdysvallan mallin mukaan ole välttämättä edes mahdollista erilaisen yhteiskunnallisen järjestäytymistavan vuoksi. Vertailen tässä kappaleessa Turussa järjestetyn ikäihmisten kansalaisraadın toimintaa yhdysvaltalaisen formaatin ohjeisiin. On kuitenkin huomattava, että menetelmä on joustava ja sen perimmäinen tarkoitus on lisätä kansalaisten osallistumista ja vaikuttamista eikä suorittaa jäykkää formaattia pilkulleen.

Vanhustuen kansalaisraativiikko pidettiin 25. – 29.9. 2017. Viikko jakautui niin että kolmena ensimmäisenä päivä raati kuuli asiantuntijoita aamupäivällä. Kaikki asiantuntijaluennot olivat avoimia tilaisuuksia ja niihin osallistuikin 10 – 20 raadın ulkopuolista kuulijaa.

Iltapäivisin raati keskusteli ryhmissä päivän aiheesta fasilitaattoreiden ohjatessa keskustelua ja jäsentäessä asioita. Fasilitaattoreiden tehtävä on kriittinen raadın onnistumisen kannalta. Raadeissa käsiteltävät asiat ovat yleensä monisyisiä ja vaikeita, joten fasilitaattorin tehtävä on kuljettaa raatilaiset keskustelun läpi niin, että keskustelu pysyy asiassa eikä lähde harhailemaan. Fasilitaattorit myös varmistavat, että kaikkia kuullaan tasapuolisesti eikä kenenkään mielipide pääse nousemaan muita tärkeämmäksi. Fasili-

taattorin tehtävä on myös koota ja jäsentää ryhmän ajatuksia, mutta hän ei saa puuttua tai arvottaa niitä tai tuoda julki omaa kantaansa asiaan. (The Jefferson Center 2004, 65- 66). Ikäihmisten kansalaisraadissa fasilitaattorit toimivat annetun ohjeen mukaan. Ennen raadin alkua fasilitaattorit oli perehdytetty tehtäväänsä ja keskustelua ohjaavat kysymykset oli käyty heidän kanssaan läpi. Jokaisessa ryhmässä toimi oma fasilitaattori, joka ohjasi keskustelua kirjoitti ylös ryhmän pohdintoja. Keskusteluissa raatipäivien jälkeen tuli esiin, että fasilitaattoreilla oli ollut välillä ns. ”kädet täynnä” ohjatessa keskustelua ja kirjatessa sitä ylös. Tulevien kansalaisraatien järjestäjien kannattaa myös harkita erillisten kirjureiden hankintaa, jotta fasilitaattori saa keskittyä intensiivisesti keskusteluun.

6.1 Raadin valinta

Kansalaisraatiperiaatteiden mukaan raadin tulee edustaa mahdollisimman laajasti raadin kohteena olevaa ihmisryhmää. Jotta raadin riippumattomuus ei vaarantuisi ja jotta se edustaisi mahdollisimman laajasti kyseessä olevaa ihmisryhmää, pitää se valita tieteellisellä menetelmällä esim. Satunnaisotannalla. Mikäli raadin kerää ilmoittautumisen perusteella, se usein edustaa vain niitä ihmisiä, jotka ovat muutenkin aktiivisia. Tällöin on vaarana, että muutenkin syrjään jäävät ihmisryhmät eivät tule edustetuiksi raadissa. Arvottu satunnaisotanta on hyvä keino varmistaa suuri variaatio. Kutsutut eivät kuitenkaan välttämättä ole halukkaita osallistumaan, joten heille tulee luvata palkio osallistumisesta. Tätä varten voi kerätä rahaa sponsoreilta. Raadin edustavuutta arvioitaessa on otettava huomioon ikäjakauma, sukupuolijakauma, koulutustausta ja asumisalue ja eri väestöryhmät. (the Jefferson Center 2004, 6 ja 26-27).

Ikäihmisten kansalaisraatiin etsittiin raatilaiset mainostamalla raatia yhdistyksen tapahtumissa ja lehdessä sekä kertomalla siitä huolikyselyn yhteydessä ja etsimällä raatilaisia yhteistyökumppaneiden kautta. Raatiin valittiin 13 jäsentä, jotka edustivat vanhusväestöä monipuolisesti, vaikka täydellisen edustavuuden saamiseksi raatiin olisi tarvittu vielä edustajia eri vähemmistöryhmistä. Näiden ihmisryhmien iäkkäitä edustajien löytämiseksi ja mukaan saamiseksi olisi tarvittu sellaista toimintaa, johon ei kuitenkaan nyt ollut resursseja. Lisäksi täytyy ottaa huomioon, että epäaktiiviset vanhukset ovat usein myös niin heikossa kunnossa, etteivät fyysisesti pystyisi osallistumaan pitkiin raatipäiviin. Näiden ihmisten kuulemiseksi pitäisi kehittää toisenlainen keino, jolla heidät tavoiteltaisi kotonaan.

Raatilaiset asuivat Turussa eri puolilla kaupunkia ja heillä oli erilaisia asumisratkaisuja. Raadin jäsenten iät vaihtelivat 69 ja 86 vuoden välillä ja edustivat näin eri kohdassa elämää olevaa vanhusväestöä. Raatilaistilla oli myös monipuolista näkemystä ja kokemusta elämisestä iäkkäänä henkilönä Turussa, sillä he tarvitsivat erilaisia palveluita, he tulivat erilaisista koulutustaustoista ja mukana oli sekä miehiä että naisia. Näin ollen raati oli riittävän monipuolinen kyseessä olevien teemojen käsittelyyn ja he pystyivät keskusteluissa tuomaan esiin erilaisia näkökulmia ja huomioita.

6.2 Raativiiikko

Kansalaisraadın ja deliberaation onnistumiselle on tärkeää, että kaikki osallistujat ovat prosessissa tasa-arvoisia. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää kiinnittää huomiota raatilaisten keskinäiseen vuorovaikutukseen heti alussa. Ensimmäinen tapaaminen voi olla ratkaiseva hetki raadin onnistumiselle. Kansalaisraatia järjestävän tahon on syytä kiinnittää huomiota raatilaisten tasapuoliseen kohteluun ja osallistumismahdollisuuksiin. Myös fyysiseen tilaan ja aikatauluun tulee kiinnittää huomiota. Yleensä suositellaan että raatipäivät pidetään peräkkäin ja toisaalta raadille tulee antaa tarpeeksi aikaa asioiden käsittelyyn, sillä ne ovat usein erittäin monimuotoisia. (Raisio & Vartiainen, 2011, 53-54). Vanhustuen järjestämässä ikäihmisten kansalaisraadissa oli tärkeää ottaa huomioon myös tilojen esteettömyys, sillä osa raatilaista käytti liikkumisen apuvälineitä. Raatilaisten keskinäinen hyvä alkua ja kommunikaatio pyrittiin takaamaan sillä, että raati aamut alkoivat leppoisasti aamupalalta, jonka ohessa tutustuttiin hieman leikki-mielisestikin ja näin kevennettiin tunnelmaa ja tuotiin tuttavallisuutta kanssakäymiseen. Raadin erilaisista taustoista ja erilaisilla temperamenteilla varustetut ihmiset tulivat alusta saakka hyvin toimeen ja fasilitaattorit varmistivat kaikkien äänen tasa-arvoisen kuulemisen raatityön alusta loppuun saakka.

Tutustumista seuraa asiantuntijoiden kuuleminen. Asiantuntijoiden kuuleminen voi kansalaisraadissa tapahtua joko paneelikeskustelumallilla tai yksilökohtaisella kuulemisella. (Raisio & Vartiainen, 2011, 56-57). Vanhustuen kansalaisraadissa käytettiin yksilökohtaista kuulemistä, sillä oli päätetty, että joka päivä puhuttiin yhdestä teemasta ja tämän silloin kuultiin sen aiheen asiantuntijaa. Asiantuntijat pitivät kukin eri päivänä esityksen omasta aiheestaan ja samalla raadilla oli mahdollisuus kysellä ja esittää omia huomioitaan aiheeseen liittyen. Tärkeä osa kansalaisraatia on, että raatilaiset saavat tietoa asiantuntijoilta, jota he voivat käyttää oman keskustelunsa pohjan. Raatiproses-

sisä raatilaisten sekä saavat että tuottavat uutta tietoa sekä toisiltaan että asiantuntijoilta. Asiantuntijoiden tarjoaman faktatieto tukee raatilaisten omia tietoja aiheesta, jotta he voivat käsitellä sitä kattavasti. (Raisio & Vartiainen, 2011, 56-57).

Päivät sujuivat suunnitellun ohjelman mukaisesti. Ensimmäisenä aamuna tutustuttiin, toisena ja kolmantena aamuna raati kerääntyi keskustelemaan vapaamuotoisesti edellispäivän aiheesta ja orientoituttiin tulevan päivän aiheeseen. Orienoitumisen jälkeen kuultiin asiantuntijoita. Tämän jälkeen lounaalla ehti taas vapaamuotoisesti jutella muiden raatilaisten kanssa. Lounaan jälkeen kerääntyi kolmen tai neljän hengen ryhmiin, joissa jokaisessa oli oma fasilitaattori. Ryhmäkeskustelun jälkeen päivän ajatukset käytiin läpi yhdessä kaikkien raatilaisten kesken.

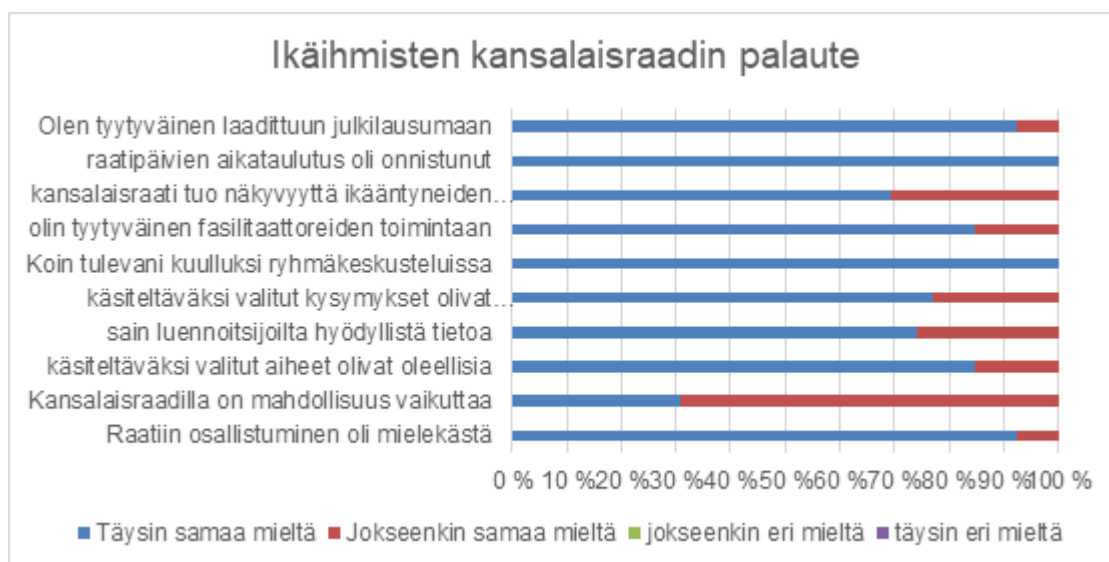
Neljäntenä päivänä oli vuorossa yhteenveto ja julkilausuman kirjoittaminen. Tähän tehtävään raatilaisten valitsivat keskuudestaan viisi kirjoittajaa, jotka työstivät lausunto intensiivisesti aamupäivän. Iltapäivällä loput raatilaisten tulivat esittämään mielipiteensä ja huomionsa julkilausumasta ja se muotoiltiin lopulliseen muotoonsa. Viimeisenä raatipäivänä julkilausuma esiteltiin julkisessa tilaisuudessa Turun pääkirjaston Studiassa, joka on kokous- ja esittelytila pääkirjaston päärakennuksessa. Julkilausuman saapui vastaanottamaan talous- ja hallintojohtaja Max Lönngqvist. Tilaisuuteen saapui noin 40 kuulijaa. Ikäihmisten lisäksi kuulijoissa oli konsernihallinnon ja vanhusneuvoston edustajat.

6.3 Raatiin osallistuneiden palaute raatityöstä

Palaute kerättiin kaikilta raatiin osallistuneilta julkilausumatilaisuuden jälkeen. Palautekysely oli nopeasti täytettävä muutaman kohdan kysely, jossa ensin oli monivalintakysymyksiä ja lopuksi kaksi avointa kysymystä. Palautetta sai antaa myös suullisesti ja sitä annettiin jo raativiikon aikana. Pääasiassa palaute oli kiittävää.

Palautekyselyn palautusprosentti oli 100%. Vastaajista neljä (4) oli miehiä ja yhdeksän (9) naisia. Viisi vastaajista oli vastaushetkellä Vanhustuen jäseniä, yksi ei ollut varma asiasta. Viisi (5) oli saanut tiedon ikäihmisten kansalaisraadista sanomalehdestä, samoin viisi (5) sain tiedon yhdistyksen kautta. Yksi (1) ei muista mistä oli tiedon saanut, yksi (1) oli saanut tiedon palvelutalo Kotikunnaasta ja yksi (1) oli nähnyt ilmoituksen netissä.

Raatiin osallistuvilta kerätty palaute oli kokonaisuutena hyvin positiivista. Palautelomake jakaantui perustietojen lisäksi väittämiin ja avoimiin kysymyksiin. Kaikki vastaajat vastasivat kaikkiin väittämiin joko olevansa täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Alla diagrammi (taulukko 1) vastausten jakautumisesta kysymyksittäin.

Taulukko 1. Ikäihmisten kansalaisraadın palaute

Avoimia kysymyksiä palautelomakkeessa oli neljä. Kysymys raatiin osallistumisen tärkeydestä keräsi monia kuvauksia, jotka teemoittelin kolmeen aiheeseen: Kuusi (6) vastaajaa korosti sitä, että oli itse saanut paljon tärkeää tietoa ja kolme näistä vastauksista korosti lisäksi tiedon kulun kaksi suuntaisuutta: Raatilaiset sekä tuottivat että saivat tietoa. Kuusi (6) vastaajan korostivat vanhusten asioiden eteenpäin viemistä, asioiden tärkeyttä ja toivoivat positiivista muutosta. Yksi vastaaja kirjoitti keskustelun ”sinkoilevan sopivasti”.

Toiseen avoimeen kysymykseen: ”Miten kansalaisraadın tuloksia pitäisi viedä eteenpäin raadın jälkeen”: Yhdeksän (9) vastaajaa piti tärkeänä asian pitämistä jatkuvasti esillä ja aktiivista yhteydenpitoa sekä poliitikkojen että muiden vanhusten kanssa toimivien yhdistysten ja toimielinten suuntaan. Näissä vastauksissa nousi esiin esim. julkilausuman levittäminen eri tahoille, aloitteiden tekeminen ja yhteiskunnallisen keskustelun virittäminen kuin myös oman toiminnan huomioiminen. Yksi (1) vastaaja piti toteutuksen seurannan organisointia tärkeänä ja yksi (1) mietti miten kaupungin päättäjät

ottavat

asian

vastaan.

Kolmas avoin kysymys: ”Mitä muuta haluat sanoa ikäihmisten kansalaisraadista?” Kysymykseen vastasi 11 raatilaista, kaksi oli jättänyt kohdan tyhjäksi. Kaikki vastaukset olivat positiivisia ja monessa niistä mainittiin monta asiaa. Vastauksissa neljässä (4) kiiteltiin hyvää ideaa, kokemusta ja toimivuutta. Kuudessa (6) vastauksessa mainittiin tiedon saaminen muilta raatilaisilta tai yleisesti ja keskusteluja sanottiin hedelmällisiksi. Kolmessa (3) vastauksessa kiiteltiin muiden raatilaisten avoimuutta, ystävällisyyttä ja yhteishenkeä.

Neljännessä avoimessa kysymyksessä kysyttiin terveisiä yhdistykselle. Viidessä (5) vastauksessa kiiteltiin yhdistystä tehdystä työstä tai siitä että sai olla raadissa mukana ja toivotettiin yhdistyksen jatkavan hyvää työtä. Yksi (1) vastaaja oli tyytyväinen siitä, että oli muuttanut Turkuun ja liittynyt yhdistyksen jäseneksi. Kahdessa (2) vastauksessa odoteltiin raadin työn ja julkilausuman tuloksia. Kahdessa (2) palautteessa kiiteltiin julkistustilaisuutta. Yhdessä vastauksessa toivoteltiin: ”Pidetään toisistamme huolta!”

7 JULKILAUSUMAN TEEMAT

Ikäihmisten kansalaisraati kirjoitti raatityön päätökseksi julkilausuman käsitellyistä aiheista. Julkilausumaan kirjattiin tärkeitä huomioita, toiveita kanssaihmisille sekä toivottiin parannuksia ja huomion kiinnittämistä ongelmiin, jotta ikääntyneiden arki olisi sujuvampaa ja tukisi heidän toimintakykyään. Avaan tässä luvussa lyhyesti julkilausuman sisältöä ja sen taustoja kansalaisraadissa käytyjen keskustelujen perusteella. Julkilausuma on tämän opinnäytetyön liitteenä (Liite 1).

7.1 Ikääntyneet voimavarana

Julkilausuman aluksi painotettiin ikääntyneen ihmisen olevan voimavara kaupungille ja sen muille asukkaille. Iäkkäät turkulaiset maksavat kaupungille veroja ja monet iäkkäät ovat hyvin aktiivisia ja toimeliaita. Monet iäkkäät toimivat yhdistyksissä ajaen asioita ja toimien vapaaehtoistoiminnassa. Raatilaiset puhuivat myös siitä, miten vanhukset hoitavat lapsenlapsiaan tai katsovat että huonokuntoisempi naapuri saa asiansa hoideutuksi. Raatialaiset kokivat, että vanhukset koetaan usein taakkana ja menoeränä yhteiskunnalle, eikä nähdä sitä hyötyä jota vanhukset tuovat yhteiskuntaan. Tästä syystä haluttiin heti julkilausuman alkuun tuoda näkemys vanhuksesta yhteiskunnallisena voimavarana.

7.2 Tiedonkulun ja viestinnän ongelmat

Raativiikon aikana keskusteluissa törmättiin jatkuvasti viestinnän ongelmiin. Raatilaiset kokivat, että tietoa lakisääteisistä palveluista, palveluyrittäjistä ja ikäihmisille suunnatus- ta toiminnasta oli vaikea saada. Tieto on siirtynyt suureksi osaksi internettiin eikä kaikilla ikääntyneillä ole taitoja tai laitteita joilla tietoon pääsisi käsiksi. Julkilausumassa toivotaan että kaupunki kokoaisi infopakettin, joka sisältäisi koottuna tiedon erilaisista palveluista joita ikääntyneellä on oikeus saada, sekä tietoa yhdistysten toiminnasta. Tätä kirjettä toivottiin lähetettävän 65- täyttävälle ja sen jälkeen aina viiden vuoden välein. Tiedon tavoitettavuutta varten toivottiin, että palvelutori poiju siirrettäisiin torin laidalle, jotta sinne olisi helpompi päästä. Samoin toivottiin, että tietoa saisi helpommin puhelimella yhden soiton päästä. Raati halusi myös ilmaista kannattavansa vanhusasiamie-

hen toimea perustettavaksi kaupunkiin, josta on aikaisempina vuosina tehty useita aloitteita eri tahojen toimesta.

7.3 Yksinäisyys ja sen lieventämiseen vaadittavat toimenpiteet

Raatilaiset olivat hyvin huolissaan vanhusten yksinäisyydestä ja kertoivat miten ovat nähneet kuinka yksinäisyys vaikuttaa negatiivisesti heidän tuttaviansa elämään passiivoiden ja masentaen vanhuksia. Kaupungilta toivottiinkin aktiivisempaa otetta tapahtumien tiedottamiseen ja kuljetuspalveluiden lisäämistä, jotta vanhuksella olisi aiempaa paremmat mahdollisuudet päästä osallistumaan harrastuksiin ja tapahtumiin. Osallistumismahdollisuuksien paraneminen lisäisi ikääntyneen mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäyntiin ja vähentäisi yksinäisyyden tunnetta.

Kulkemismahdollisuuksista puhuttaessa raatilaiset toivat toistuvasti esiin vaikeuden kulkea harrastuksiin ja tapahtumiin julkisella liikenteellä. Monet kokivat, että rollaattorin käyttö bussissa on hidasta ja vaivalloista kun aluksi pitää mennä nousta bussiin etuovesta maksamaan, mutta peruuttaa takaisin kadulle ja nousta uudelleen ylös keskiovesta, sillä rollaattori ei mahdu kulkemaan keskikäytävää kesken. Ikääntyneillä oli myös kokemuksia siitä, että bussikuskit eivät laskeneet lattiaa alas heidän yrittäessä nousta kyytiin tai kyytiin nouseminen oli vaikeaa, jos linja-auto oli pysäköinyt liian kauaksi jalkakäytävästä. Raati toivoi myös että ihmiset ottaisivat toisensa huomioon ja muistaisivat tervehtiä, sillä pienilläkin teoilla voi olla suuri vaikutus toisen mielialaan.

7.4 Asuminen

Julkilausumassa todetaan, että tällä hetkellä yli 90% ikäihmisistä asuu kotonaan. Pääasiassa kotona myös halutaan asua mahdollisimman pitkään ja tämän mahdollistamiseksi ikääntyneellä on tehtävä vanhuspalvelulain mukainen hoito- ja palvelusuunnitelma.

Raati toivoo asuinrakentamisen ottavan huomioon esteettömyyden sekä sisällä, että pihalla ja yhteisissä tiloissa. Onnistunut yhteisten tilojen rakentaminen edistää kohtaamisia ja näin vähentää yksinäisyyttä ja lisää yhteisöllisyyttä. Raati halusi kuitenkin painottaa, että liian huonokuntoisia vanhuksia ei pidä jättää kotiin pärjäämään yksin,

vaan tarpeen vaatiessa vanhuksella on oltava oikeus päästä asumispalveluiden asiak-
kaksi.

7.5 Vanhusystävälliset palvelut

Ikäihmisen kohtaaminen palveluissa on tärkeää. Asiakaspalvelijan tulee kohdella
ikääntynyttä arvostavasti ja ystävällisesti.

Raati haluaa, että Turkuun luodaan kokonaisvaltainen kotihoidon malli, joka huomioi
vanhuksen yksilölliset tarpeet ja tuo palvelut kotiin. Raatilaiset kertoivat, että ovat saa-
neet listoja palveluntuottajista, mutta heidän on vaikea vertailla hintoja ja laatua, var-
sinkin jos käytössä ei ole verkkopalveluita tai niiden käyttöä ei taida. Ikääntyneet siis
haluaisivat saada palveluntuottajista suosituksia ja yksityiskohtaisempaa tietoa.

Julkilausuman lopuksi raati haluaa kannustaa vanhusneuvostoa yhteistyöhön yhdistys-
ten kanssa vanhusten hyvinvoinnin edistämiseksi.

8 IKÄIHMISTEN KANSALAISRAADIN JÄLKEEN

Vanhustuki alkoi heti julkilausuman julkistamisen jälkeen levittämään sitä eri tahoille. Yhdistys suunnitteli omaa toimintaansa julkilausuman teemoja tukevaksi. Vaikutuksia seurattiin vuoden verran, jonka aikana yhdistys järjesti tapahtumia, piti huomiota asiassa kirjoittamalla lehtiartikkeleita sekä valtamediaan että omaan jäsenlehteensä sekä huomioi julkilausuman teemoja päivittäisessä toiminnassaan. Kansalaisraadille järjestettiin myös seurantapalavereja, joissa raatilaisille kerrottiin tapahtuneista muutoksista, raati kertoi omista havainnoistaan ja keskusteltiin tulevasta. Turun kaupunki huomioi julkilausuman teemoja ja teki niiden perusteella muutamia kokeiluja ja selvityksiä.

8.1 Ikäihmisten kansalaisraadın näkyvyys

Ikäihmisten kansalaisraati ja sen julkilausuma sai kiitettävästi huomiota medialta. Asiasta kirjoitettiin lehdissä ja julkilausumaa levitettiin eri yhdistyksille, vanhusneuvostolle ja kaupungin edustajille. Julkilausuma julkaistiin Vanhustuen omilla nettisivuilla sekä facebook-sivulla. Ensimmäisen kerran asia sai huomiota Turun Sanomissa 28.2.2017 kun lehti kirjoitti artikkelin huolikyselystä. Isomman artikkelin aiheesta Turun Sanomat kirjoitti huhtikuussa, kun huolikysely julkistettiin. Samasta aiheesta kirjoitti myös huhtikuussa 2017, YLE Turku verkkolehteensä.

Kansalaisraadın julkilausumatilaisuuteen YLE Turku tuli tekemään haastattelun, joka julkaistiin alueuutisissa. Julkilausumasta uutisoivat myös Aamuset ja Turun Sanomat sekä verkkolehdeessään että sanomalehdessä eri kirjoituksilla. Yhteensä ikäihmisten kansalaisraati ja sitä valmisteleva huolikysely saivat siis median huomion kuudessa lehtikirjoituksessa ja yhdessä uutislähetyksessä.

8.2 Ikäihmisten kansalaisraadın seuranta

Julkilausuman julkistuksen jälkeen alkoi seurantavaihe. Raatilaisia oli pyydetty seuraamaan julkilausuman vaikutuksia omassa elinympäristössään ja myös viemään julkilausuman sanomaa eteenpäin omissa verkostoissaan ja toimimaan omassa lähiympäristössään julkilausuman henkeä edistäen. Raati kokoontui seurantavuoden aikana

kaksi kertaa: Keväällä ja syksyllä 2018. Seurantapalavereissa keskusteltiin Vanhustuen ja kaupungin tekemistä toimista sekä keskusteltiin tarjolla olevista palveluista. Keskusteluissa tuli esiin, etteivät kaikki raatilaiset tienneet saatavilla olevista palveluista. Raatit olivat aktiivisia ja liikkuvaisia eläkeläisiä. Tästä nousi kysymys siitä, miten tieto saavuttaa heikkokuntoisemmat ikääntyneet, jotka eivät ehkä enää pysty osallistumaan aktiviteetteihin tai seuraamaan mediaa, joista tietoa voisi saada. Seurantapalavereissa myös arvioitiin raatityötä ja jatkettiin sitä.

8.3 Julkilausuma 2

Syksyn seurantalaverissa päätettiin kirjoittaa toinen julkilausuma. Syksyn tapaamisessa puhuttiin myös raadin työn jatkamisesta. Osa raatilaista ei enää halua tai pysty osallistumaan toimintaan ja raatiin mietittiin hankittavan myös uusia jäseniä. Nähtäväksi jää miten raati jatkaa tulevaisuudessa.

Raati kirjoitti toisen julkilausuman vanhustenviikon alkajaisiksi. Tämä julkilausuma jaettiin mm. vanhustuen facebook -sivuilla ääneen luettuna versiona. Toinen julkilausuma otti kantaa palveluiden vanhuslähtöisyyteen, digitalisaatioon ja etsivään ja löytävään vanhustyöhön. Julkilausuma löytyy opinnäytetyön liitteenä (Liite 2).

Julkilausumassa painotetaan vanhuspalvelulain kohtaa, joka velvoittaa kunnan työntekijöitä asiakaslähtöisyyteen. Raatilaiset toivovat, että vanhukset kohdataan kiireettömästi ja hänen omista lähtökohdistaan. Terveysasemien ruuhkan helpottamiseksi toivotaan vanhuksille omaohjaajaa, joka kartoittaisi ikääntyneen tilannetta kokonaisvaltaisesti. Ylipäättään toivotaan, että ikääntynyt nähtäisiin aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä eikä passiivisena palvelunanoajana.

Digitalisaatio ja siihen liittyvä toimintaympäristön muutos voi tuntua ikääntyneestä vaikealta ja hallitsemattomalta. Ikääntyneille tulisi tarjota henkilökohtaista ja kiireetöntä tukea ja ohjausta ja rohkaisua laitteiden käyttöön. Kaikilla ikääntyneillä ei tule koskaan olemaan laitteita ja taitoja digipalveluiden käyttöön. Myös heille on turvattava peruspalveluiden käyttö perinteisiä väyliä pitkin.

Raati huolettavat tilanteet, jossa ikääntyneellä on vaarana jäädä yksin ja tippua omista sosiaalisista verkostoistaan. Esimerkiksi leskeytyminen, avioero, sairastuminen tai läheisen kuolema voivat olla tapahtumia, jotka jättävät ikääntyneen yksin. Eristyneet ja palveluverkosta tipahtaneet vanhukset on löydettävä ja tähän tarvitaan etsivän ja löytä-

vän vanhustyön keinoja ja yhteistyötä toimijoiden välillä. Raati muistuttaa, että tärkeää on ruoka ja juoma, kulttuuri, virkistys ja yksinäisyyden poisto. Raati toivoo myös ihmisten kohtaavan toisiaan ja menevän vaikka kylään.

9 TURUN SEUDUN VANHUSTUEN TOIMENPITEET

Vanhustuki tarttui ikäihmisten kansalaisraadien huomioihin ja huoliin. Seurantavuoden aikana yhdistys toimi kansalaisraadin julkilausuman esittämiä tukevalla tavalla. Yhdistys edisti julkilausuman teemoja tekemällä yhteistyötä eri tahojen kanssa, kutsumalla kuultavaksi virkamiehiä, esittelemällä ja jakamalla tietoa, julkaisemalla artikkeleita ja järjestämällä tapahtumia ja tilaisuuksia sekä muuttamalla arkisia käytäntöjä. Tiedot Vanhustuen toimenpiteistä on saatu tiiviissä yhteistyössä yhdistyksen kanssa. Tietoja on saatu osallistumalla kansalaisraadin seurantalavereihin ja keskustelemalla Vanhustuen toiminnanjohtajan Nina Karunevan kanssa kasvotusten sekä sähköpostin välityksellä. Tietoja on kerätty myös seuraamalla Vanhustuen toimia mediaa ja Vanhustuen omia tiedotuskanavia käyttäen sekä edunvalvontaryhmän pöytäkirjoja lukemalla.

9.1 Viestintä

Raadissa keskusteltiin paljon viestinnän problematiikasta. Tässä viestintä tarkoittaa sekä viestintää kaupungin ja eri yhdistysten välillä, kuin myös viestintää palveluiden järjestäjätahojen ja ikääntyneiden välillä. Kansalaisraadissa oli tullut ilmi, etteivät ikääntyneet välttämättä tiedä mistä ja miten saisivat tietoa tai mikä taho heitä edustaisi ja kuulisi. Epäkohdille on myös tärkeää saada näkyvyyttä ja tuoda niitä ihmisten tietoon, sillä muuten asiat hautautuvat. Vanhustuki paransi, lisäsi ja ylläpiti jo olemassa olevaa viestintäänsä seurantavuoden aikana.

9.1.1 Henkilökohtainen viestintä

Vanhustuen koko henkilökunta on sitoutunut ohjaamaan asiakkaita löytämään tarvitsemansa palvelut ja tiedot. Kansalaisraadin jälkeen tätä käytäntöä on vielä tarkennettu. Ikääntyneitä ei lähetetä yhdistyksestä pois ilman vastauksia. Mikäli asia vaatii selvittelyä, palataan siihen ikääntyneen kanssa aina.

Oloneuvoksen olohuone on yhdistyksen säännöllisesti järjestettävä rento keskustelufoorumi, joka on hyvä viestintäkanava yhdistyksen toiminnassa kävijöille (jäsenyyttä ei vaadita). Tätä hyvää foorumia on käytetty myös kansalaisraadin jälkeen mm. esittele-

mään vanhusneuvoston toimintaa. Muita aiheita ovat olleet ikäihmisten liikuntapalvelut, tuetut lomat, näkeminen ja tietotekniikka.

Vanhustuki on järjestänyt myös laajemmalle yleisölle suunnattuja messuja, joissa on saanut tietoa eri toimijoilta paikan päällä. Alkuvuodesta 2018 Vanhustuki järjesti ikään-tyneille suunnatut digimessut. Lokakuussa 2018 on vuorossa tuetun asumisen messut.

Digimessujen tarkoitus oli tutustuttaa ikääntynyt väki erilaisiin laitteisiin ja palveluihin, jotta kynnys niiden käyttämiseksi pienentyisi. Messujen tiimoilta julkaistiin Turun Sanomissa myös koko sivun juttu, jolla saatiin positiivista huomiota iäkkäiden älylaitteiden käyttöön. Tieto ja vertaisten esimerkit kannustavat kaikenikäisiä kokeilemaan uusia asioita. Rohkeutta kokeiluun lisää myös se, että pääsee itse tutustumaan laitteisiin jonkun osaavamman avustuksella. Artikkelit ja messut tukivat hyvin toisiaan ja edistivät julkilausuman teemoja.

9.1.2 Sosiaalinen media

Vanhustuki on kehittänyt ja lisännyt viestintäänsä sekä yhdistyksen sisällä, että eri tiedotuskanavissa. Sosiaalinen media on otettu tehokkaampaan käyttöön ja Vanhustuen facebook- sivulla onkin ollut aktiivista ja monipuolista julkaisutoimintaa. Vanhustuki julkaisee facebookissa yhdistykseen ja ikääntyneisiin liittyviä ajankohtaisia asioita, sekä yhdistyksessä tapahtuvaa toimintaa. Vanhustuki on myös aloittanut blokin pitämisen, jossa se ottaa esille samantyyppisiä asioita kuin facebookissa, mutta laajemmalla otteella.

9.1.3 Lehtiartikkelit

Vanhustuki julkaisi vuoden aikana useita lehtikirjoituksia valtamediassa. Ensimmäiset aiheita koskevan kirjoituksen yhdistys julkaisi jo keväällä 2017 huolikyselyn jälkeen. Tämä kirjoitus käsitteli vanhusten yksinäisyyttä. Julkilausuman julkistamisen jälkeen syksyllä 2017 yhdistys julkaisi kolme lehtikirjoitusta koskien vanhusten äänen kuuluksi tuleamista ja palveluita. Keväällä ja kesällä 2018 yhdistykseltä julkaistiin neljä lehtiartikkelia. Yksi näistä käsitteli kotihoidon tilannetta ja kolme muuta artikkelia vanhusten yksinäisyyttä ja keinoja sen lieventämiseen. Yksinäisyys on teema, jota ei voi pitää esillä

liikaa. Yksinäisyys näkyy yhdistyksen toiminnassa mm. vanhuksina, jotka jonottavat vapaaehtoista seurakseen ystävätoiminnan kautta.

Jäsenlehdessään yhdistys julkaisi vuoden 2017 aikana kolme kirjoitusta huolikyselyä ja kansalaisraatia koskien ja kolme artikkelia, jotka käsittelivät julkilausumassa esiin tulleita aiheita. Näissä kirjoituksissa esiteltiin vanhusneuvoston toimintaa, palvelutori Poijua, senioripuhelinta ja sitä mistä saa tietoa ja tukea älylaitteiden käyttöön.

9.1.4 Viestintä yhteistyökumppaneiden kanssa

Vanhustuki on kuulunut jo pitkään yhteistyöryhmiin, jotka informoivat toisiaan ajankohtaisista asioista ja huomioista. Vanhustuella on kirjallinen sopimus kahdeksan muun vanhustoimijan kanssa asiakkaan ohjauksesta palvelujen piiriin. Tämän yhteistyön ansiosta ei esim. ystävätoimintaan jonottavat iäkkäät kasaudu vain yhdelle toimijalle, vaan asiakkaita voidaan ohjata toiselle toimijalla ja näin nopeuttaa tuen saantia. Tätä hyvää käytäntöä jatketaan edelleen.

Vanhustuki on aktiivisesti yhteydessä vanhusneuvostoon. Yhdistys tuo neuvostolle tiedoksi ikääntyneiltä saatua palautetta ja muita havaittuja vanhusasioita. Yhdistys pitää myös aktiivisesti yhteyttä kaupungin vanhustyötä tekeviin tahoihin. Edunvalvontaryhmä kutsui vanhus- ja vammaispalveluiden aluejohtajan Sari Ahosen ja sosiaali- ja terveystieteiden puheenjohtajan Päivi Pietarin keskustelemaan ikääntyneille tärkeistä asioista kuten kotisairaanhoidosta. Keskustelua varten Vanhustuesta oli ensin käynyt selvittämässä kotihoidon näkemystä asiaan. Vanhustuen toiminnanjohtaja ja työntekijä kävivät keskustelemassa kaupungin kotihoidossa työskentelevien hoitajien kanssa. Edunvalvontaryhmä kuuli myös vanhuspsykiatrian työryhmän osastonhoitaja Pirkko Silfverin ja tehostetun avohoidon osastonhoitaja Hannaleena Arviota, jotka kertoivat vanhuspsykiatrian sen hetkisestä tilasta.

Vanhustuki on ollut yhteydessä myös Turun hyvinvointitoimialaan sekä liikennelaitokseen ja kertonut heille ikääntyneiden kokemuksista ja toiveista.

9.1.5 Yksinäisyys

Yksinäisyys tuli esiin usein kansalaisraadissa ja asian merkittävyys tiedostetaan myös Vanhustuessa. Vanhustuki pitikin aiheita esille kiitettävästi mediassa julkaisten vuoden

aikana useita aihetta koskevaa artikkelia. Vanhustuen tukiystävätoiminnalla on suuri merkitys yksinäisille ikääntyneille ja tätä toimintaa on edelleen jatkettu. Tukiystävätoiminnan vapaaehtoisilta sekä ikääntyneiltä itseltään saatu tieto on tärkeää kotona asuminen seurannassa. Tukiystävätoiminnassa on myös havaittu, että alentunut toimintakyky korreloi yksinäisyyden kokemusten kanssa.

Vanhustuki aloitti syksyllä 2018 myös uuden tukimuodon kuntoiluystävä kokeilulla. Syksyn harmaat kelit ja liukkaat kadut saattavat tehdä ikääntyneestä aran ulkoilijan. Kuntoiluystävä tukee lihaskunto- ja tasapainoharjoittelua. Ulkoilun lomassa ikääntynyt saa myös mukavan juttutuokion.

Yksinäisyyttä on hyvä torjua myös ryhmässä. Vanhustuki teki yhteistyötä Vanhustyön keskusliiton kanssa, jonka ystäväpiiri koulutukseen osallistui neljä Vanhustuen vapaaehtoista. He aloittivat koulutuksen jälkeen ystäväpiiritoiminnan ja heillä on ollut jo useampi ryhmä. Eräs ystäväpiirin vetäjistä kertoi, että oli hyvin tyytyväinen koulutukseen ja toimintaa, sillä sai auttaa muita ikääntyneitä löytämään uusia ihmisiä ympärilleen.

Vanhustuessa toimii useita harrasteryhmiä joka viikko. Uuden jäsenen voi olla vaikea päästä ryhmään sisään, jolloin muutoin mieluinen harrastus saattaa jäädä. Kansalaisraadien jälkeen tähän haluttiin kiinnittää huomiota. Vanhustuen ryhmänvetäjien kanssa on keskusteltu hyvistä käytänteistä vanhusystävällisestä ja ryhmäläisiä huomioivasta toiminnasta. Keskustelun pohjalta yhdistyksen omille ryhmänvetäjille tehtiin perehdytysmateriaali, jotta heidän olisi helpompaa ottaa huomioon kerhojen erilaiset osallistujat ja että erityisesti uudet tulokkaat pääsisivät nopeasti ryhmään sisään ja tuntisivat itsensä tervetulleiksi.

Vanhustuki lisäsi sukupolvien välistä kanssakäymistä työllistämällä yhdistykseen nuoria harjoittelijoita ja ottamalla 4h kerholaisia mukaan käsityöryhmään. Sosiaalisten kontaktien variaatiota lisättiin myös kutsumalla maahanmuuttajia mukaan muistelupiiriin.

9.2 Kotona asuminen

Kansalaisraadissa puhuttiin paljon kotiin saatavista palveluista ja kotihoidosta. Osalla raatilaisista olikin kokemusta kotihoidosta joko itsensä tai sukulaisensa kohdalla. Raati oli huolissaan kotihoidon nykytilasta, käytännöistä ja tulevaisuudesta sekä hoitajien ammattitaidosta. Vanhustuki otti asiakseen selvittää kotihoidon tilaa ja he kävivät kes-

kustelemassa kotihoidon työntekijöiden kanssa työn haasteista. Asiasta kirjoitettiin myös artikkeli Turun Sanomiin.

Syksyllä 2018 järjestettiin tuetun asumisen messut. Messut olivat Turun palveluasumista tarjoaville tahoille mahdollisuus tulla maksuttomaan ja kaikille avoimeen tilaisuuteen esittäytymään. Lisäksi tilausuudessa oli kaupungin sosiaaliasiamies ja Kela kertomassa palveluistaan.

10 TURUN KAUPUNGIN TOIMENPITEET

Kansalaisraadin julkilausumassa esitettiin Turun kaupungille ehdotuksia ja toiveita palveluiden järjestämisestä. Kaupunki on kuullut ehdotuksia ja ollut keskusteluyhteydessä yhdistyksen kanssa ikääntyneiden tarpeista. Olen kerännyt tiedot Turun kaupungin toimenpiteistä seuraamalla alueen lehdistöä, kaupungin kotisivuja ja lukemalla kaupunginvaltuustoon tehtyjä aloitteita ja päätöspöytäkirjoja. Kaupungin ja Vanhustuen yhteistyöhön liittyvät tiedot olen saanut henkilökohtaisena tiedonantona keskusteluissa ja sähköpostiviesteissä Vanhustuen toiminnanjohtajalta.

10.1 Toteutuneet toimenpiteet

Seurantavuoden aikana Turun kaupunki osoitti haluavansa kuulla ikäihmisiä ja virkamiehet eri toimialoilta ovat ottaneet aikaa keskustellakseen Vanhustuen kanssa ikäihmisten asioista. Vanhustuki on tehnyt kaupungin kanssa yhteistyötä ja käynyt keskusteluja kaupungin edustajien kanssa, josta kerrottiin edellisessä kappaleessa ”Viestintä yhteistyökumppaneiden kanssa”. Vanhustuki oli yhteydessä Turun kaupunkiin jo ikäihmisten kansalaisraadin suunnitteluvaiheessa ja on jatkanut yhteistyötä ja tiedottamista kaupungin eri tahojen kanssa.

Vanhustuki teki jo vuonna 2003 kaupungille aloitteen ilmaisesta joukkoliikenteestä rollaattorin käyttäjille. Vanhusneuvosto antoi suosituksensa samasta asiasta alkuvuodesta 2017 (Turun kaupunki 2017). Ikääntyneelle julkisen liikenteen käyttö voi olla erittäin vaikeaa ja hidasta rollaattorin kanssa. Julkilausuma vahvisti asian tärkeyttä ikääntyneille. Turun joukkoliikennelaitos Föli otti asian käsittelyyn ja syksyllä 2018 aloitettiin vuodenmittainen kokeilu, jossa rollaattorilla saa kulkea ilmaiseksi klo 09. – 12.59 lähtevillä vuoroilla (Föli 2018).

Julkilausumassa toivottiin enemmän ja kootusti tietoa ikääntyneiden palveluista ja yhdistyksistä, jotka järjestävät toimintaa ikääntyneille. Tämä toive oli huomioitu kaupungin hyvinvointitoimialassa ja kesäkuussa 2018 kaupunkilehti Turkulaisessa ilmestyi senioriliite, jossa oli kooste Turun kaupungin ikäihmisille järjestämistä sosiaali- ja terveystoimen palveluista sekä tärkeimmistä yhteystiedoista.

10.2 Kaupungin olemassa olevia palveluita

Julkilausumassa esitettiin myös toiveita asioista, joita Turun kaupunki jo järjestää tai joista on tehty aikaisemmin selvityksiä. Julkilausumassa toivottiin palvelunumeroa, josta saisi vastauksen kaikkiin ikääntyneiden palveluita koskeviin kysymyksiin. Palvelukeskus Poijulla on palveleva numero käytössä ja keväällä 2018 oli myös kokeilu, jossa poijulle oli tehostettua puhelinneuvontaa ja chat- palvelu. Kokeilu liittyi KomPassi – hankkeen ikäihmisten neuvonnan ja ohjauksen palveluita kehittävään kokeiluun.

Kansalaisraadissa keskusteltiin henkilökohtaisesta palveluohjauksesta. Keväällä 2018 Turun kaupunki järjesti ryhmäpalveluohjausta osana asiakkaan polku -hanketta. Toiminta oli tarkoitettu yli 60-vuotiaille turkulaisille, jotka eivät ole säännöllisesti minkään palvelun piirissä. (Turku 2018, palveluohjausta ryhmässä yli 60-vuotiaille turkulaisille).

Kansalaisraadissa puhuttiin monesti turun huonoista kaduista, joilla on vaikea kulkea ja kaatumisen pelosta sekä julkisen liikenteen käyttämisen vaikeudesta rollaattorin kanssa. Turun hyvinvointikeskuksissa järjestetään rollaattorin ”ajokouluja”, joiden tarkoitus on lisätä ikääntyvän liikuntavarmuutta ja ehkäistä kaatumisia. Ajokoulussa harjoitellaan mm. bussiin nousemista ja poistumista. (Turku 2018, hyvinvointikeskukset. Rollaattorikoulu PDF).

Digitalisaatio ja sähköiset palvelut puhuttivat raadissa. Todettiin, että monelle ei ole laitteita tai taitoa käyttää niitä. Kaupunki on listannut kotisivuilleen paikkoja, joista voi saada apua ja opastusta laitteiden käyttöön. Neuvontaa saa esim. hyvinvointikeskuksissa, palvelutori poijussa ja seniorijelpissa. Kotiin apua saa diakoniakeskuksen palveluna. (Turku 2018, digineuvontaa ja tietokoneiden sekä mobiililaitteiden käyttöopastusta).

Lopuksi voi todeta, että Turun kaupunki otti ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuman huomioon ja julkilausumalla oli myös joitakin suoria vaikutuksia kaupungin toimintaan. Kaupunki tarjoaa ikääntyneille myös jo paljon erilaisia palveluita, mutta niiden tavoittaminen voi olla osalle ikääntyneistä hankalaa eikä tieto palveluista tunnu tavoittavan kohdettaan.

11 YHTEENVETO

Turun ikäihmisten kansalaisraati oli intensiivinen viikko, jossa yli 70-vuotiaat Turkulaiset pohtivat ikääntyneen väestön huolenaiheita ja mahdollisia ratkaisuja niihin. Keskustelu oli erittäin vilkasta ja yhteishenki raadissa oli hyvä.

Intensiivisissä päivissä tuotettiin yhdessä paljon tietoa. Ikäihmisten kansalaisraati noudatti kansalaisraatien henkeä ja ohjeita kiitettävällä tavalla. Raati tuotti paljon tärkeää tietoa sekä Vanhustuella, että kaupungille. Julkilausumaan koottiin pääasiat ja ratkaisuehdotukset.

Vanhustuki toimi aktiivisesti koko seurantavuoden ajan. Yhdistys otti raadin julkilausumasta ja koko raatiprojektista saadun tiedon käyttöönsä ja hyödynsi sitä turkulaisten vanhusten hyväksi.

Kansalaisraadin julkilausumalla oli jonkin verran vaikutusta myös Turun kaupungin toimintaan. Kaupunki teki yhteistyötä Vanhustuen kanssa ja eri virkamiehet kävivät keskusteluja yhdistyksen kanssa, joten raatilaisten ääni ja toiveet tulivat kuuluiksi. Kaupungin tasolla uudistukset voivat olla kuitenkin hitaita eikä pienellä raadilla välttämättä ole tarpeeksi vaikutusvaltaa kaupungin päätöksen tekoon. Vanhusneuvosto on ollut aktiivisesti yhteistyössä Vanhustuen kanssa ja sillä on myös tulevaisuudessa merkittävä osa vanhusten äänen kuulemisessa kaupungin tasolla.

Kansalaisraadin aikana tuli ilmi, että raatilaiset eivät olleet tietoisia kaikista tarjolla olevista palveluista. Voidaan siis todeta, etteivät ikääntyneet löydä palveluja tai tieto palveluista ei tavoita kohderyhmäänsä. Yksi syy on, että paljon tietoa on siirtynyt vain sähköiseen muotoon. Monille ikääntyneillä ei ole mahdollisuutta tai taitoa etsiä tietoa internetistä.

Tässä opinnäytetyössä on dokumentoitu Vanhustuen ikäihmisten kansalaisraadin toiminta ja vaikutukset kokonaisuudessaan alkuperäisen ikäihmisten kansalaisraadin toiminnan ajalta. Seurantavuoden jälkeen Vanhustuki jatkaa edelleen ikääntyneiden asioiden aktiivista ajamista ja seurantaa yhteiskunnassa sekä oman toimintansa kehittämistä.

LÄHTEET

Föli 2018. Esteettömyys. Viitattu 20.9.2018. Saatavissa www.foli.fi > tul föli! > esteettömyys tai <https://www.foli.fi/fi/node/52/>

Haarni, I 2010. Kolmas elämä – aktiiviset eläkeikäiset kaupungissa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki university press: Ikäinstituutti

Jefferson Center 2018. Our History. Viitattu 10.11.2018 Saatavissa: <https://jefferson-center.org> > About > Our History tai <https://jefferson-center.org/our-history/>

Kangasniemi, J 2005. Mitä on yksinäisyys? Teoksessa Jokinen, Kimmo (toim.) Yksinäisten sanat. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy, 227–307.

Kansanterveyslaki 66/1972. Annettu Helsingissä 28.1.1972. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1972/19720066>

Kauppila, R 2012. Ikäihmisen osa. Raportti ikäihmisen syrjinnästä ja huonosta hoidosta Suomessa. Tampere: Mediapinta

KELA 2004. Geriatrisen kuntoutuksen arviointi – IKÄ-hankkeen menetelmät ja aineisto

Kivelä. S-L & Vaapio, S 2011. Vanhana tänään. Eesti: Tallinna Raamatutrükikoda

Koskinen, H 2007. Ikäihmisten asema Suomessa ja ikääntymisen käsityksiä. Teoksessa Tulva, T, Uusitalo I & Harra, K (toim.) Vanhuuden monet kasvot. Opetus-, kasvatus- ja koulutusalojen säätiön julkaisuja. Tallinnan yliopiston laitoksen julkaisuja. Helsinki OKKA-säätiö

Laakso, P 2017. Huoliraportti – Mistä turkulaiset vanhukset ovat huolissaan? Viitattu 13.9.2017. Saatavilla: www.vanhustuki.fi > tietoa yhdistyksestä > yhdistyksen työryhmät > edunvalvontaryhmä > ikäihmisten kansalaisraati Turussa 25. – 29.9.2017 > HuoliRaportti.pdf, <http://docplayer.fi/55119158-Huoliraportti-mista-turkulaiset-vanhukset-ovat-huolissaan.html>

Raisio, H. & Vartiainen, P. 2011. Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta suomessa. Helsinki: Kuntatalon paino

Satakunnan ammattikorkeakoulu 2015. Ikäihmisten kansalaisraati. Keino palvelujen kehittämiseen asiakaslähtöisimmiksi. Pori: Satakunnan ammattikorkeakoulu, sarja b raportit 7/2015. Saatavilla pdf: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/94674/2015_B_7_SAMK_Ikaihmisten_kansalaisraati.pdf;jsessionid=48D5D7F6CE0A78358593E0F3A2224E42?sequence=2

Sosiaalihuolto laki 1301/2004. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/haku/?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaali%5D=huoltolaki&submit=Hae+%E2%80%BA>

Suomen Setlementtiliitto 2015. Kansalaisraatikäsikirja, Opas kansalaisraadain järjestäjälle. Vaa- sa: Oy Fram Ab

Säskylän kunta 2012. Satakunnan ensimmäinen ikäihmisten kansalaisraati. Loppuraportti. Pdf saatavilla:

<http://www.satakuntaliitto.fi/sites/satakuntaliitto.fi/files/tiedostot/Vanhusneuvosto/Kansalaisraati%20raportti%20Kalevi%20M%C3%A4kip%C3%A4%C3%A4.pdf>

The Jefferson Center 2004, The Citizens Jury Handbook. Viitattu 3.4.2018 PDF saatavilla http://www.rachel.org/files/document/Citizens_Jury_Handbook.pdf

Tilastokeskus 2016. Yksinasuvien määrä kasvoi eniten vanhemmissa ikäryhmissä 2015. Viitattu 25.5.2018. Saatavilla: https://www.stat.fi/til/asas/2015/asas_2015_2016-05-24_tie_001_fi.html

Turku 2018. Ikäihmisten palvelut. Viitattu 10.11.2018. Saatavilla: turku.fi > sosiaali- ja terveyspalvelut > ikäihmisten palvelut

Turun kaupunki 2017. Turun kaupunkiseudun joukkoliikennelautakunta. Viitattu 30.11.2017. Saatavilla: <http://ah.turku.fi/tksjlk/2017/0322004x/3522963.htm>

Turun kaupunkistrategia 2018. Viitattu 13.10.2018. Saatavilla www.turku.fi > talous ja strategia > strategiat ja ohjelmat > kaupunkistrategia Turku 2029 > Turun kaupunkistrategia pdf tai https://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files/kaupunkistrategia_16042018.pdf

Turun Seudun Vanhustuki ry 2017a. Haluatko vapaaehtoiseksi ystäväksi? Viitattu 14.6.2017. Saatavilla: www.vanhustuki.fi > toiminta > ryhdy vapaaehtoiseksi > tuki- tai puhelinystäväksi tai <https://www.vanhustuki.fi/toiminta/vapaaehtoistoiminta/tukiystavatoiminta/>

Turun Seudun Vanhustuki ry 2017b. Yhdistyksen työryhmät. Viitattu 14.6.2017 www.vanhustuki.fi > tietoa yhdistyksestä > yhdistyksen työryhmät

Turun Seudun Vanhustuki ry 2018a. Toimintasuunnitelma vuodelle 2018. Viitattu 24.5.2018 www.vanhustuki.fi > tietoa yhdistyksestä > toimintasuunnitelma 2018 Turun Seudun Vanhustuki ry.pdf

Turun Seudun Vanhustuki ry, 2018b. Toimintakertomus 2017. Viitattu 12.8.2018 www.vanhustuki.fi > yhdistys > Toimintakertomus 2017pdf. Saatavilla: <https://www.vanhustuki.fi/yhdistys/>

Vaasan kaupunki ym. 2011. Suomen ensimmäinen ikäihmisten kansalaisraati. Mitä on ikäihmisen hyvä elämä ja hyvä asuminen ja miten se toteutuu? Loppuraportti. Pdf Saatavilla: https://www.univaasa.fi/fi/blogs/project/citizens_voice/seniors_2011_report_finnish.pdf

Vanhuspalvelulaki 980/2012. Annettu Helsingissä 28.12.2012. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120980>

Weiss, Robert S. 1975, The experience of emotional and social isolation. Englanti: MIT Press

Ympäristöministeriö 2018. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013 – 2017. Viitattu 3.9.2018 [www.Ymparisto.fi](http://www.ymparisto.fi) > asuminen > ikääntyneiden asuminen > ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013 – 2017. Saatavilla: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Ikaantyneiden_asuminen

Liite 1: Ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuma 1

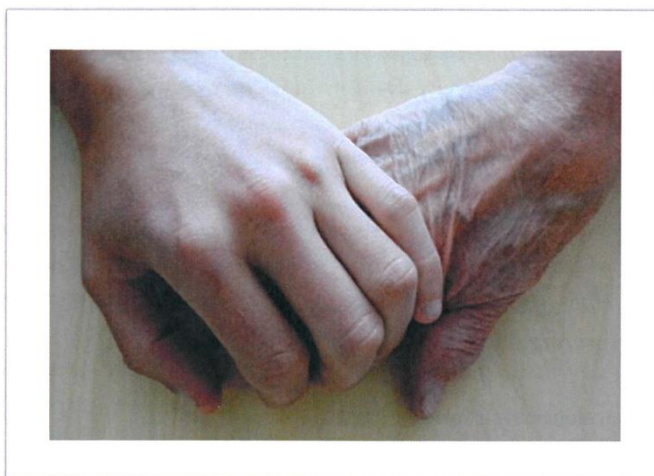
Elämän iloa ja ystävän tukea!

Ikäihmisten kansalaisraadin julkilausuma

Perjantai 29.9.2017 kello 12.00-13.30

Turun Kaupunginkirjaston Studio (Linnankatu 2, Turku)

Julkilausuman ovat laatineet 70-vuotta täyttäneet turkulaiset yhdistyksemme järjestämään kansalaisraadissa. Lausumassa ehdotetaan ratkaisuja vanhuksia huolestuttaviin asioihin liittyen yksinäisyyteen, palveluihin ja asumiseen.

Turun Seudun Vanhustuki ry

044 5367 741

info@vanhustuki.fi

Lounatuulet yhteisöalo

Läntinen Pitkäkatu 33, 20100 Turku

www.vanhustuki.fi

Johdanto

Turussa asuu yli 38 000 yli 65-vuotiaasta kaupunkilaista, jotka maksavat kunnallisveroa kaupungille yli 200 miljoonaa euroa joka vuosi. Iso joukko heistä toimii vapaaehtoisina eri järjestöissä. He siis antavat suuren lisäpanoksen kaupungin lakisääteisten vanhuspalvelujen tueksi. He ovat toimintakykyisiä ja aktiivisia toimijoita myös monilla muilla elämänalueilla.

Vanha turkulainen on suuri voimavara.

Viestintä on erittäin suuri ongelma

Vanhusten täytyy saada palveluistaan selkokielistä tietoa.

Haluamme, että kaupunki kokoaa infopakedin, joka sisältää tiedon hänelle kuuluvista lakisääteistä palveluista ja etuisuuksista sekä kattavan tiedon yhdistysten toiminnasta. Infokirje tulee lähettää 5 vuoden välein alkaen 65-vuotiaista. Lisäksi kotihoidon on jaettava aktiivisesti tätä tietoa vanhuksille.

Vanhuksille tulee osoittaa yksi puhelinnumero, jossa vastaa ihminen ja josta vanhus saa tarvitsemansa ohjauksen.

Ikäihmisten palvelutori tulee siirtää torin laidalle ja sinne tulee koota kattava tiedotus- ja palvelukeskus, jossa toimii myös vanhusasiamies.

Raati kannattaa monen järjestön ja viimeksi kaupungin vanhusneuvoston aloitetta vanhusasiamiehen toimen perustamista.

Yksinäisyys on suuri syrjäytymisriski ja yksi itsemurhiin altistavista tekijöistä

Kaupungin tulee tiedottaa, aktivoida ja rohkaista vanhusta sosiaaliseen kanssakäymiseen. Muistutamme, että Vanhuspalvelulain mukaan vanhuksilla tulee olla kunnassa vastuutyöntekijä.

Kaupungin tulee mahdollistaa liikkuminen kuljetuspalvelujen ja vanhusystävällisen julkisen liikenteen keinoin, jotta myös vähävarainen ja heikosti liikkuva voi päästä osallistumaan.

Vanhuksille toimintaa ja tapahtumia järjestävien tahojen tulee vastaanottaa vanhus ystävällisesti ja yhdistää ikäpolvia toimimaan yhdessä. Vanhuksilla tulee tarvittaessa olla näissä tilaisuuksissa kannustajakummi, joka tutustuttaa ryhmään ja toimintaan.

Meidän kaikkien tehtävä on ehkäistä syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Yksinäisyys on tunnistettava, myönnettävä ja yksinäisille on tarjottava tukea.

Huomioidaan kanssaihmiset ja tervehditään.

Sosiaalista kanssakäymistä edesauttaa, kun vanhus tarvittaessa käyttää kuulon ja näön apuvälineitä.

Yli 90 % turkulaisista ikäihmisistä asuu kotona

Ikäihmiset haluavat asua kotona mahdollisimman pitkään. Heille on tehtävä Vanhuspalvelulain mukainen hoito- ja palvelusuunnitelma. Palvelutarpeen arviointi on tehtävä kotona.

Asumisrakentamisen on oltava esteetöntä, jotta liikkuminen ja arkitoiminta sujuvat. Ulkotilojen ja yhteisten tilojen tulee mahdollistaa kohtaamisia ja yhteistä toimintaa.

Vakava sairastuminen ja muistisairaus ovat syitä, jolloin kotona asuminen ei ole enää mahdollista. Tällöin vanhuksen tulee päästä asumaan kodinomaiseen palveluasuntoon.

Vanhusystävälliset palvelut

Kotipalvelun tulee olla kokonaisvaltaista, joka hoitaa kaikki kotona asumista tukevat palvelut.

Turkuun tulee kehittää kokonaisvaltainen kotihoidon malli, joka huomioi vanhuksen yksilölliset tarpeet ja tuo palvelut kotiin. Emme halua, että eri asioita hoitaa eri ihmiset kiireellä emmekä listaa palveluntuottajista.

Ikäihminen tulee kohdata ystävällisesti ja arvostavasti sekä kohdella häntä aina inhimillisesti.

Raati kannustaa vanhusneuvostoa aktiiviseen yhteiseen tekemiseen yhdistysten kanssa turkulaisten vanhusten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Turussa 28.9.2017

Ikäihmisten kansalaisraadın arjen asiantuntijat

Eskola Päivi

Häkkinen Leila

Janhunen Saija

Karskela Veikko

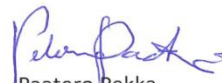
Laaksonen Ritva

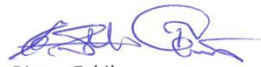
Laihin Sinikka

Lumio Marja

Paatero Pekka

Rinne Eskil

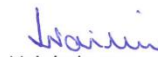
Roos Arja

Tuohimaa Marja

Uhtio Leo

Vainio Leena

Liite 2: Ikäihmisten kansalaisraati julkilausuma 2

Ikäihmisten kansalaisraati

Ikäihmisten kansalaisraati aloitti työskentelynsä syyskuussa 2017. Turun Seudun Vanhustuki ry:n kokoamassa raatiryhmässä toimii 70-vuotta täyttäneitä turkulaisia. Ensimmäinen julkilausuma julkistettiin 29.9.2017. Siinä otettiin kantaa vanhusten yksinäisyyteen, palveluihin ja asumiseen.

Raatilaiset ovat jatkaneet työskentelyä seuraten julkilausuman toteutumista Turussa. Raati on laatinut uuden julkilausuman täydentämään edellistä lausumaa.

Ikäihmisten kansalaisraadın julkilausuma 2

1. Vanhuslähtöisyys

Vanhuspalvelulaki velvoittaa kuntien työntekijöitä asiakaslähtöisyyteen. Peräänkuulutamme vanhuslähtöistä palvelutapaa, jolloin vanhuksen omanarvontuntoa ei loukata. Vanhus on kohdattava kiireettömästi ja häntä on kuunneltava hänen omista lähtökohdistaan. Vanhus on nähtävä aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä, häntä ei saa nähdä passiivisena palveluanojana.

Palvelut on pyrittävä kohdentamaan yksilöllisesti. Kotona asuvan vanhuksen tilanne ja turvattomuus on selvitettävä. Hänelle on tarjottava mahdollisuus ehkäiseviin kotikäynteihin. Yksilöllinen arviointi ja sen perusteella suunnatut palvelut tuottava optimaalisimman panos-hyötysuhteen. Ikäperusteinen palvelujen suuntaaminen voi johtaa sekä yli- että alipalveluihin.

Koska vanhusten sanotaan ruuhkauttavan terveysasemat, ehdotamme sinne vanhukset vastaanottavan omaohjaajan, joka kartoittaa vanhuksen kokonaistilanteen niin terveys- kuin sosiaaliasioiden osalta. Vanhusta ei saa jättää yksin ongelmiansa kanssa, vaan hänelle on pyrittävä järjestämään tarvitsemansa palvelut. Palveluista tiedottamisessa on kaikkien vanhuspalveluissa toimivien kannettava vastuuta.

2. Digitalisaatio

Vanhusta on tuettava selviämään arjen muuttuneissa tilanteissa, kun toimintaympäristö tuntuu muuttuvan hallitsemattomaksi.

Osa vanhuksista on oppimishaluista digi-asioissa. Kun yhteiskunnan tarjoamia keskeisiä palveluita digitalisoidaan, on vanhusten saatava tarvittaessa henkilökohtaista ja kiireetöntä opastusta omilla laitteillaan kotonaan.

Vanhuksia tulee motivoida ja rohkaista tutustumaan digilaitteisiin. Palveluja digitalisoidessa tulee huomioida, ettei kaikilla ole varaa tai kykyä laitteiden hankintaan tai käyttöön. Osa vanhuksista ei koskaan tule käyttämään digitaalisia laitteita, tulee kaupungin varmistaa, että myös heidän palvelutarpeensa voidaan hoitaa perinteisin keinoin.

Digitalisaatio ei saa syrjäyttää aitoa, ihmisten välistä inhimillistä vuorovaikutusta vanhuspalveluissa.

3. Etsivä ja löytävä vanhustyö

Vanhusten syrjäytymisvaara on tunnustettava ja tunnistettava. Esimerkiksi leskeytyminen, avioero, sairastuminen tai läheisen kuolema on usein tilanne, missä ystävät kaikkoavat ja vanhus jää yksin.

On löydettävä yksinäiset sosiaalisesta elämästä eristäytyneet ja palveluverkosta pudonneet vanhukset. Etsivää ja löytävää vanhustyötä tekevien tahojen keskinäistä koordinoitua ja yhteistyötä on tehostettava ja raja-aitoja madallettava eri toimijoiden välillä.

Tärkeää on liikkuminen, ruoka ja juoma, kulttuuri, virkistys ja ennen kaikkea, yksinäisyyden poisto. Otetaan käyttöön vanhan ajan konstit ja käydään tervehtimässä naapurissa. Kysytään, mitä kuuluu.

Henkilökohtainen kutsu on hyvä keino saada ikäihminen liikkeelle.

Turussa 2.10.2018

Ritva Laaksonen

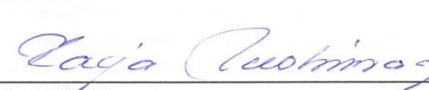

Päivi Eskola

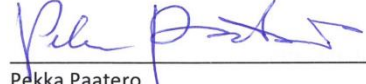

Veikko Karskela

Leila Häkkinen

Leo Uhtio

Eskil Rinne

Marja Tuohimaa

Pekka Paatero

Liite 3: ikäihmisten kansalaisraadın palautekyselylomake

Turun seudun Vanhustuki ry

29.9.2017

Ikäihmisten kansalaisraadın palautekysely

Esitietokysymykset

Oletko Turun Seudun Vanhustuen jäsen? Kyllä ☐ En ☐Sukupuoli mies ☐ nainen ☐

Mistä sait tiedon ikäihmisten kansalaisraadista? _____

Palautekysely

Vastaa alla oleviin väittämiin laittamalla rasti mielipidettäsi parhaiten kuvaavaan kohtaan.

	Täysin eri mieltä 1	Jokseenkin eri mieltä 2	Jokseenkin samaa mieltä 3	Täysin samaa mieltä 4
1. Raatiin osallistumien oli mielekästä	☐	☐	☐	☐
2. Raatipäivien aikataulutus oli onnistunut	☐	☐	☐	☐
3. Järjestelyt olivat sujuvat	☐	☐	☐	☐
4. Koin tulevani kuulluksi ryhmäkeskusteluissa	☐	☐	☐	☐
5. Olin tyytyväinen fasilitaattoreiden toimintaan	☐	☐	☐	☐
6. Kansalaisraadilla on mahdollisuus vaikuttaa	☐	☐	☐	☐
7. Luennoitsija antoivat hyödyllistä tietoa	☐	☐	☐	☐
8. Kansalaisraati tuo näkyvyyttä ikääntyneiden asioille	☐	☐	☐	☐
9. Koin raadissa toimimisen mielekkäänä	☐	☐	☐	☐
11. Kansalaisraati lisäsi haluani vaikuttaa?	☐	☐	☐	☐
12. Osallistuminen raatiin oli mielestäni tärkeää koska:				

13. Miten kansalaisraadın tuloksia pitäisi viedä eteenpäin raadın jälkeen?

13. Mitä muuta haluaisit sanoa ikäihmisten kansalaisraadista?

Terveisesi TurunSeudun Vanhustuki ry:lle

Kiitos palautteestasi ja osallistumisesta ikäihmisten kansalaisraatiin!

